

201

WITSAM MATTI

VITSA-MATTI

TOSIPERÄINEN KERTOMUS

KIRJOITTANUT

HEIKKI MERILÄINEN

HELSINKI
KUSTANTAJA YRJÖ WEILIN

ITTAM-AKTIV

OSAKEYHTIÖN KÄSIRKKA

HELSINGISSÄ,
OSAKEYHTIÖ WEILIN & GÖÖS AKTIEBOLAG,
1904.

Matti oli rikkaan Penttilän ainoa poika ja senpä tähden olikin Matti vanhustensa lemmikki, niin että heidän sydämensä olivat vaan Matissa ja Matissa eikä missään muussa.

Äiti rakasti Mattia vielä enemmän siitäkin syystä että Matti oli aivan äitinsä näköinen, ihan kuin suustaan syletty. Matti oli äitin mielestä erinomaisen kauniskin juuri sentähden kun hän oli hänen näköisensä, jota vastoin Matti ei isän mielestä ollut kaunis kun ei ollut rahtuistakaan hänen näköisensä ja juolahtipa isälle joskus mieleen että jos tuo Matti ei liene hänen poikansakaan kun oli syntynyt ennen viikkimistä. Sitä ajatustaan hän ei koskaan ilmaissut ja kun muita lapsia ei ollut, niin hyvä se oli Mattikin. Ja mitä suuremmaksi Matti kasvoi, sitä enemmän isänkin rakkaus kiintyi häneen. Isä kuitenkin kutsui Mattia Matiksi jo lapsesta lähtien, jota vastaan äiti kutsui Matuksi vielä vaikka Matti oli jo hyvän joukon kolmannella kymmentä, josta syystä Matti tunsu aina olevansa hieman likempänä äitiä kuin isää.

Matti oli pienestä pahasta lähtien vähäpuheinen, mutta se, mitä hän sanoi, oli asiallista. Joskus viskasi

hän iloisesti pistävän sanan siinä missä ei toinen luultukaan. Tästä kyllä kävi selville että Matti oli viisaampi mies kuin uskoi kukaan, joka ei liene osannut hänen kirkkaista, terävistä silmistään tehdä mitään johdopäätöksiä. Tämän ohessa, kun vähänkin lienee mieli nyrvähtänyt, oli Matti kuitenkin hyvin herkkä horjattamaan synkkämieliseksi, jolloin hän ei puhunut kenellekään yhtään sanaa ja kirkkaat silmätkin näyttivät ihan sammuneen näköisiltä. Mutta kun tämäkin luonteen ominaisuus oli äitiltä peritty, niin se ei äitin mielestä ollut mikään vika ja senpä tähden äiti osasikin aina käyttäytyä niin että Matti joutui heti hyvälle tuulelle ja silmät kirkastuivat entiselleen.

Matti oli nyt neljäkolkolmatta vanha. Oli vuosikautia kulunut siitä, kun Matissa oli huomattu vähintäkään synkkämielisyyden oiretta ja työt sujuivat Matin käsissä aivan erinomaisella tavalla. Isä ja äiti mieltäytyivät Mattiin vieläkin enemmän, sillä nyt näkivät he varmaan että Matti ei tyhjän tähden omista leveitä hartioita ja jäsäkää ruumista, vaan Matti on kuni luotu vanhemmilleen vanhan päivän varaksi ja kykenee samoina maksamaan heille mitä he Matin eteen ovat raataneet taloa hoitessaan Matin varttuessa mieheksi.

Pienen Kytölän punaposkinen Sohviija oli hänkin ainoa tyttö ja senpä tähden olikin hänen vuoronsa lähteä isälleen toveriksi kalanpyyntiretkelle milloin vaan sinne mentiin. Hän oli tottunutkin taistelemaan avaran Heiluan-järven aaltoja vastaan, niin että Kytölän Kaaperin ruskea venhe nähtiin kiikkuvan ulapalla aaltojen selässä silloinkin, kun muut eivät tuulen suuruuden takia kyenneet vesille.

Tämän näki Matin kirkas silmä aina kynnellessään Penttilän pitkiä vakoja ja sydän sykähteli sitä nähdessä, kun tiesi Sohviijan olevan siinä venheessä airollisena.

Mutta silloin Matti seisautti hevosensa vaolla, kun näki Kytölän Kaaperin venheen kulkevan rannan alatse ja Sohviijan airojen notkuvan vieläkin vallan väsymättöminä, vaikka oli pitkän rupeaman riekkunut myrskyn käsissä.

Monena kesänä tämän nähdessään oli Matin povessa virinnyt ajatus, joka pakotti Mattia seurustelemaan Sohviijan kanssa ja tuntemaan Sohviijaa vertaisekseen, vaikkapa Matti tiesi olevansakin suuren Penttilän ainoa perillinen, jonka tähden aina kirkolla käydessään Matti huomasi monen tytön silmien välkkyvän häntä vastaan; Matin silmät välkkyivät vaan Sohviijaan.

Muijat tiesivät jo ihan totissa totena kertoa että Matti on ryhtynyt kosimaan Sohviijaa ja tämä uutinen teki Matin vanhukset levottomiksi, ei sentähden ettei Matti saisi kosia, mutta hänen oli kosittava rikkaampia kuin Sohviija oli.

Matin äiti oli nyt tänä heinäkuun kauniina sunnuntaina levottomampi kuin koskaan ennen siitä kun Matti oli taas mennyt Kytölään, vaikka hän oli monella hyväällä sanalla Mattia kieltänyt ollenkaan käymästä siellä. Ennen ei kuitenkaan Matin äiti ollut Mattia hakenut Kytölästä ja senpä tähden Matin leveät hartiat kovin hytkähtivätkin säpsähdyksestä Sohviijan rinnalla Kytölän puodissa istuessa, kun ovella sälähti äitin tuimasti kajahtava ääni:

— Tule pois sieltä Matti; tule ihan rikeneen!

Matti ei enempää odottanut, pisti vaan Sohviijalle kättä, sanoi että »sillä puheella» ja lähti äitinsä jälessä astua julpottelemaan kuin kolmivuotias härkä paimeensa jälkeen.

Tietä käydessään ei äiti kuitenkaan malttanut pitää suutaan kiinni, vaan hetken puhkettuaan ja ähkettyään sanoi:

— Tosi on vanha sananlasku että usein utuinen äiti tuutii lasta tuskikseen, vaalii lasta vaivoikseen, kuten minäkin sinua.

— Syytöin minä olen, kuului Matin suusta lyhyt sana ja leveissä kasvoissa näkyi levollinen tyyneys, joka vielä enemmän suututti äitiä.

— Syytöin sinä! Sinä syytöin, tikasi äiti. Enkö ole sinulle hyvällä sanalla sanonut että pitää pysyä erillään tuommoisista. Ja etkö tiedä että isäsi on ankara mies, eikä mielly se tuommoisiin.

— Eihän siihen isän tarvitse mieltäyäkään, kun minä miellyn.

— Sinä miellyt! Aivanko sinulla sitten on täysi tosi? Hyi sentään!

— Vasta Perttulina päätimme lähteä pappilaan kuulutusta ottamaan.

— Kuulutusta . . . . En tiedä mitä sanon . . . . Oletko sinä ihan hullu tai typerä tai höperö . . . Kuulutusta ilman minun ja isän luvatta . . . Ei suuri sana suuta halkaise.

Matti ei tähän virkannut mitään, levollisena vaan käveli äitinsä jälessä heinäkuun puolipäivän auringon paahattamaa multaista kangastietä että kuiva poro vaan tupsahteli Matin leveitten jalkoterien alta, mieli vaan Sohviijassa ja niissä viidessä viikossa, joitten kuluttua oli lähdettävä kirkolle ottamaan Sohviijan kanssa avio-kuulutusta.

Äiti oli vaitiollessaan miettinyt uuden keinon ja alkoi taas uudestaan:

— Emmehän kiellä sinua naimasta, vaan on mentävä kosimaan vertaisiaan. Olethan lukenut raamatusta miten Iisakin täytyi ottaa muija omasta säätykunnastaan.

— Niinpä saikin aika narrin, keskeytti Matti ja silmät kiiltivät kirkkaampina kuin useinkaan ennen.

Äiti ei sitä ollut kuulevinaan, vaan jatkoi ystävällisemmin:

— Ajatteleppas, Mattu-poikani, miten sinulle on tarjona tyttöjä kuin heiniä. Oletko ajatellut, mikä on Karppalan Tiina, mikä Koskelan Mallu ja mikä Rekilän Hinriikka ja . . .

— Tuppelot ovat tuppeloita, keskeytti Matti tyyneesti.

— Mutta Pirkkolan Tilta, onko sekin tuppelo ja kolme tuhatta on puhtaita rahoja huoltajan kaapissa; ne eivät ole painon alla.

— Pirkkolan Tilta . . . Hm! Pirkkolan Tilta. Siihen lehmäänkö minä vaihtaisin reippaan Sohviijani.

— Voi, voi sentään! alkoi äiti pitkän hetken ääneti oltuaan ja huokailtuaan. Sinä Mattu-poikani et tiedä minun mieltäni . . . Pitääkö minun nyt ajatella joutuvani vanhoina, kunnottomina päivinäni tuon kerjäläisen, tuon sormipyyhkeitteni syöjän kynnestä katsomaan . . . Tuo kurja. Tuhansia kertoja olen maljani pyyhkeet eteensä ojentanut ja syönyt on makeaan suuhunsa. Tämäkö tulisi nyt minun syöttäjäksi . . . Voi kauhistus ja kuolema!

Tämän sanottuaan puristi äiti ulos katkeran itkun, jolla varsin tahtoi Matille näyttää miten kamala tämä Matin aije on.

Matti ei siitä kuitenkaan ollut tietääkseenkään, levollisena vaan käveli äitinsä jälessä kotiin, jossa kolkon viileässä luhdissaan köllistyi vuoteelleen ja ajatteli katkeamatta äskeistä aijetta Sohviijan kanssa ja sitä viittä viikkoa, jonka kuluttua lähdetään pappilaan.

Isä ja äiti päättivät kovuudella käydä Matin kimppuun saadakseen siten Matin luopumaan aikeestaan ja niinpä huomen-aamuna syntyikin aika meteli. Isä kiroili ja uhkaili Sohviijan repiä seitsemiksi paloiksi, jos vaan se vetäisi luunsa näille poroille ja äiti itki ja pauhasi.

Matti tästä ei ollut tietävinään, ikään kun ei olisi mitään tapahtunut, eikä virkannut sanaakaan.

Matin äänettömyys yhä enemmän suututti isää ja äitiä ja he jatkoivat pauhaamistaan viikkokausia saadakseen siten Matin kielen liikkeelle ja kuullakseen, mikä on Matin lopullinen aikomus. Matti kuitenkin pysyi ääneti, teki vaan työtä entistään hurjemmin, söi ruokansa hyvällä halulla ja nukkui yönsä levollisena juuri kun ei mitään olisi tapahtunut; ajatteli vaan väliin että ei yksi kauvan naura eikä yksi kivi tee jauhoja; lopettavathan ne kun ovat alottaneetkin pauhaamisensa.

Matin toivo ei kuitenkaan toteutunut. Mitä enemmän hän pysyi äänettömänä sitä vimmatummaksi kävi ukon kiukku. Jopa eräänä iltana, kun Matti väsyneenä tuli päivän työstä leikkuupellolta, ukko lensi kuin noidannuoli Matin eteen, polki jalkaa lattiaan, räiskytti kämmeniään yhteen ja ärjyi:

Jos et heitä sitä Kytölän Sopan kosimista pois, niin minä sinut ajan pois kotoa etkä saa perintöä et tinaista nappia. Sanotko että heität, vai joko otan halon tuosta sopelta ja ajan tielle.

Matti ei kuitenkaan virkannut sanaakaan, siirtyi vaan pois ja vaikka isä teuhasi mukana ja ärjyi ärjymistään, niin Matti vaan siirtyi. Ja kun ei silläkään päässyt, niin pakeni metsään, josta kierti Kytölään Sohviijan luokse.

Sohviija oli kuullut Penttilän elämästä ja ikäänkuin kauhistui nähdessään Matin ja samassa tulvahtivat silmät täyteen uusia kyyneliä, joitten syytä ei kerinnyt arvatakaan, minkä tähden ne tulivat, olihan hän monta päivää jo itkenyt.

— Mitä sinä itket? sanoi Matti, hieman hämmästyneenä ja kirkkaat silmät katselivat läpituokevammin kuin koskaan ennen.

— Sentähden kun täytyy sinusta erota.

— Erotat? . . . Kuka sen on sanonut, huudahti Matti kesken Sohviijan puheen ja kasvot menivät jäykiksi.

— En voi mennä elävältä helvettiin . . . Tässä on tämä sormuksesi, sanoi Sohviija ja työnsi taskustaan kaivetun kirkkaan sormuksen Matille, siten saadakseen sen eron toimitetuksi niin pikaisesti kuin mahdollista, kun se kuitenkin täytyi tehdä.

— Pitäisit kuitenkin muistonani, kuului Matin hyvämielinen sana ja vaistomaisesti tarttui hän Sohviijaan syliksi.

— Mitäpä tarvitsisimme muistoja, unohtaminen olisi voitto. Eikös niin, Matti, kuiskasi Sohviija ja kierti hänkin sylensä Matin ympäri.

— Unohda sinä jos voit, en kuitenkaan ota sitä sormusta, virkkoi Matti särkyneellä äänellä puolen tunnin verran ääneti oltuaan ja kyyneleet valuivat Matinkin kasvoja pitkin.

Enempää eivät Matti ja Sohviija puhelleet; syli-
tysten istuen Sohviijan pienen puodin penkillä itkivät, itkivät kumpikin ihan sydämensä pohjasta, että Matinkin tukeva ruumis tuntui vapisevan.

Viimein, kun olivat itkeneet itsensä kuiviin, tuntui eroaminen mahdolliselta ja hiljalleen löyhtyivät Matin käsivarret Sohviijan ympäriltä siksi kun ne kokonaan raukesivat alas ja Matti Sohviijan monien kehoitusten perästä saattoi lähteä pois.

Matti ei nyt nukkunut koko yönä. Levottomana kuni tuskassa viehkuroi hän vuoteellaan ja mitä enemmän yö kului, sitä synkemmäksi kävi mieli, että päivän valkeneminenkin tuntui pelottavalta. Matti tunsi nyt Sohviijan menettämisessä menettäneensä kaikki, mitä ikänä hänelle elämä oli luvannut. Hän noissa tuskissaan ei enää elämältä mitään muuta toivonut kuin pääs-

täkseen jonkunlaiseen mielen häiriöön, ettei tarvitsisi tuntea mitään, ei kärsiä mistään, ei ajatella mitään, ei muistaa mitään, mutta samalla voisi olla rangaistuksena vanhemmilleen siitä pahasta, mitä hänelle olivat tehneet.

Viikkokauden oli Matti levottomassa tilassa. Ei tiedetty hänen syöneen eikä nukkuneen, kävellä töllisteli vaan sinne ja tänne, että hetkeäkään ei nähty hänen olevan yhdessä kohti. Työhön hän ei kumminkaan tarttunut vaikka häntä hyvällä ja pahalla siihen kehoitettiin.

Tämä suututti ukkoa, kun oli kiintein leikkuaika ja Matti, paras leikkuumies, tuli semmoiseksi. Mutta toiselta puolen oli ukolla hyvä toivo; kun hän näki että Matti ei pahasti riennä enää Kytölään kuten ennen, niin tiesi hän Matin aikaa voittaen siitä selviävän, samoin kuin ennenkin, silloin kun hän oli sattunut synkkämielisyyteen horjahtamaan ja että hyvä siitä kuitenkin lopussa tulee, kunhan edes sillä hinnalla päästään selviämään Sohviijan pauloista.

Äiti rupesi kumminkin pelkäämään pahaa ja usein otti hän Mattia olkapäästä kiini ja sanoi:

— Sinä ainoa lapseni! Miten voit sinä minulle tuottaa tämän surun? Etkö ymmärrä äidin sydäntä, ja samassa parahti hän kohtikurkkuaan itkemään, varsin näyttääkseen Matille surunsa syvyyttä, siten nähdäkseen mitä tämä Mattiin vaikuttaa.

Matti pysyi kuitenkin välinpitämättömänä, kun ei olisi kuullutkaan äitinsä puhetta eikä itkua ja lähti vaan kävellä törkkäilemään; paksut huulet vaan hieman liikkeivät ja sammuneet silmät katselivat maahan.

Matti kun ei päässyt siihen toivottuun tilaan ettei tarvitseisi tuntea mitään ja näki ettei äitinsä monkatuksista tule koskaan loppua, niin hän tahtoi näyttäytyä todelliseksi hupsuksi, maksoi mitä maksoi. Niinpä eräänä

yönä oli hän hakenut vanhat paikkaiset ja nokiset rovio-vaatteensa ja puki ne päälleen. Jalkoihinsa satoi hän nokiset tuohivirsut ja päähänsä veti vanhan, kymmeniä vuosia joutilaana ajelehtaneen näätäreuhka-resun. Luhdin yliseltä löysi hän vanhan, kovaksi rajettuneen laukun, tukki sen täyteen ryysyjä, vaateen palasia ja lankakerän sommeloita, satoi sitten selkäänsä, kuten ainakin matkalle lähtevä ja viimeksi veti pitkävartiset koirakintaat käsiinsä. Näin lähtemäänaikevan näköisenä rupesi Matti Penttilän pirtin penkille ja jäsentäkään liikuttamatta, lattiaan katsoa tuijottaen istui siinä, kunnes aamusella ylösnoustuaan Matin isä tuli pirttiin, lähteäkseen työhön ja toimittaakseen muitakin mukaansa.

Isä ensin kauhistui nähdessään Matin siinä laitoksessa ja seisautui keskelle lattiaa. Mutta samassa pisti hänelle vihaksi ja hän ärjäsi:

— Mitä kuvattelet siinä! Kun otan halon tuosta sopelta ja vetelen lanteillesi, niin tiedät saaneesi, moinen kummittelija. Etkö muista että olen aikonut ajaa sinut pois kotoa, etkä perintöä saa et tinaista neulaa, jos et heitä niitä hullutuksia pois ja asetu entisellesi.

Mutta kun Matin silmäkään ei värähtänyt tätä kuullessa ja Matti istui kuni kylmettynyt ja tuijotti lattiaan, niin isä luuli todellakin Matin tulleen hupsuksi, eikä kuitenkaan ottanut halkoa, kässi vaan Matin luo ja nähdäkseen mitä se Mattiin vaikuttaisi, potkasi häntä reiteen ja ärjäsi taas:

— Kävele työhön ja kävele hyvällä tai . . .!

Matti tämän potkasemisen saatuaan siirtyi nöyrästi toiseen paikkaan, ikäänkuin toisen tieltä pois ja istui taas penkille kuten ennenkin, tuijottaen lattiaan tyynenä, niin kun ei mitään olisi tapahtunut.

Isä ei kuitenkaan uhkauksiaan täyttänyt, puhisten ja pauhaten poistui vaan ulos mennäkseen työhönsä.

Mutta samassa tuli äiti pirttiin ja, nähtyään Matin niissä tamineissaan, parahti kohtikurkkuaan itkemään ja huusi:

— Herra Jumala sentään! Sitähän olen pelännyt, että järkensä se menettää. Kaikkia pitää nähdä!

Samassa kiirehti hän Matin viereen istumaan, tarttui kaksin käsin kaulaan, hätäili ja reutoi Mattia ja rukoili:

— Matti kulta! Minun ainoa lapseni! Kuule nyt? Jos kipenekään on sinulla ymmärrystä, niin kuule nyt mitä sanon. Jos kipenekään on lämmintä verta rinnassasi, niin kuule nyt äitiä! Minä teen sinulle vaikka mitä hyvää; mitä ikänä osaan, teen minä sinulle, kun tulet entisellesi . . . Sano nyt edes yksi sana . . . Herra Jumala, kun on jäykkä, ihan kuin kylmettynyt jänis, ihan kuin juurikka! Sano nyt yksi sana, sano rakas Mattu poikani!

Tätä teki äiti pitkän aikaa. Mutta Matti pysyi jäykkänä, eikä äitinsä njuuttaessa rahtustakaan hievahtanut sinne eikä tänne, ei edes päätänsäkään kääntänyt puoleen eikä toiseen, silmiään rävyttämättä tuijotti vaan raollaan hölmöttävään honkaisen siltapalkin saumaan, vaikka ei hän siitäkään mitään nähnyt.

Matti istui siinä sijassaan kolme päivää. Ja huolimatta siitä, että Elokuun helteisten päivain kuumentamassa pirtissä näätäreuhka päässä istuessa juoksi hiki roitonaan pitkin kasvoja, että vaatteet kastuivat rinoilla, hän vaan istui, eikä värväyttänyt ruumistaan muulloin, kuin äitinsä ottaessa näätäreuhkaa päästä, jotta Matilla olisi viileämpi. Silloin Matti kaksin käsin painoi päätään, että näätäreuhka oli kuin kallion raossa.

Äiti uskoi Matin olevan auttamattomassa tilassa ja lakkaamatta hän nämä kolme päivää rukoili ja itki

Matin vieressä ja lupasi tehdä Matille mitä vaan osasi, kun Matti vaan tulisi entiselleen.

Matin korvat olivat tämän kaiken aikaa auki kuulemaan, kuuluisiko äitin lupauksissa saada tuoda Kytölän Sohviija kotiinsa talonsa emännäksi. Mutta tätä kun ei viimeinkään kuulunut, niin neljäntenä yönä, kun äiti uupui hetkeksi nukkumaan Matin lähelle penkille, hiipi Matti ulos ja katosi teille tietämättömille. Aamun tultua ryhdyttiin kylän väen kanssa hakemaan Mattia, jos hän olisi hirttäynyt tai muuten menettänyt itsensä. Kun ei kukaan ei likellä eikä kaukana ollut Mattia nähnyt sinä yönä liikkeellä, niin uskottiin hänen olevan metsässä tai järvessä, jonka tähden nimismies pakotti kaikki kyläläiset, jokaisen, ken vaan kynnelle kykeni, hakemaan kadonnutta. Tämä jahti kesti viikkokauden, mutta kun ei sittenkään Mattia löytynyt, niin täytyi tyytyä siihen.

Matti tahtoi siirtyä vieraalle paikkakunnalle kenenkään tietämättä. Niinpä hän nyt elokuun kuhjaisena yösydännä kiirehti salolle, jossa ei sinä vuodenaikana ollut liikkeessä ketään, ei edes metsämiehiäkään, kun oli kiire leikkuaika. Tämä asumaton salo ylti sivutse kahden kirkkokunnan, aina toiseen kuvernöörin läänin. Tätä saloa Matti matkusteli ja kipeimpään nälkäänsä pureskeli niitä leipäpalasia, joita oli laukuunsa ryököin sisään tunkenut. Kun hän pääsi toisessa kuvernöörin läänissä ihmisiin ja tiesi varmaan ett'ei ketään siellä löytyisi, joka hänen tuntisi, rupesi hän kerjäämään talosta taloon. Ei kukaan uskonut Matin olevan täysijärkisen; sitä todisti sekin, että kun Matille joku antoi rahan, otti hän taskustaan lankakerän ja kiepotti siitä rahan ympärille lankaa niin ihmeellisellä nopeudella, että käsien liikettä tuskin silmä eroitti. Rahan ympärille kun oli saanut lankaa niin paljon,

ettei enää rahaa näkynyt, otti Matti lakin päästään ja sitten vasta kiitteli rahan antajaa. Lakkia ei hän pannut päähänsä, ennenkuin kääntyi selin rahan antajaan, jolloin hän vasta pisti rahankin taskuunsa ja lähti talosta melkein paeten.

2 LUKU.

Matti viipyi tällä tiellään tasalleen kolme vuotta. Tukkinsa oli kasvanut niin pitkäksi että se puoliselkään yltävänä riippua leuhotti Matin leveillä hartioilla. Mutta tuuhea parta oli sitä vastaan kähertynyt leveän leuvan ympärille vanuttuneeksi turpeeksi, niin että Matin laaja muoto peittyi korvia myöten tuon mustantymperän turjoksen alle.

Mukavalle tuntui Matista ilmestyä tämmöisenä tatarilaisena kerjäläisenä, joksi ihmiset häntä itsestään päätelivät, kotinsa tienoille. Vaikea olikin tuntea Mattia entiseltä näöltä, sillä hän ei näinä kolmena vuotena ollut ainoatakaan kertaa pessyt itseään, joten hänen kasvoissaankin pinta kiilteli likaisuudesta kuni öljytty. Koko olentonsakin oli hän taivuttanut kurjan näköisen kumaraksi, että täyteläinen laukku killotti hartioilla kuin mäen rinteellä.

Kytölän Sohviijalta oli kuollut isä ja äiti. Ja ettei tarvitseisi muuttaa majaa, oli Sohviija ottanut miehen elämänsä tueksi ja vietti nyt ensimmäistä sunnuntaita uudessa avioliitossaan. Tämän oli Mattikin saanut satumalta tietää. Sen vuoksi sai hän voittamattoman halun

käydä Kytölässä näkemässä Sohviijaa hänen elämänsä ihanimpina päivinä.

Matti luuli saavansa tuntemattomana käydä Kytölässäkin ja Heinäkuun kauniina sunnuntaina, tasalleen kolme vuotta siitä kun hän kihlasi Sohviijan, lähti Matti Kytölään. Sohviijan mies oli kirkossa, jonkatähden hän nyt oli yksinään kotona ja pöytänsä takana istuessaan huvikseen oli saarnakirjasta lukemassa päivän saarnaa, mutta oven auvetessa keskeytti lukunsa ja samassa kasvot hulmahtivat hätäisen kauhistuneiksi. Suuret tummansiniset silmät kiiristyivät yhteenpäin puristuneitten kulmain pimentoon, josta läpitukevasti katsoen silmäteräset seurasivat vieraan jokaista liikettä siksi, kunnes tämä oli istunut penkille.

Penkille istuttuaan Matti vilkasi salaisen silmäyksen Sohviijaan. Mutta auringon kirkkaassa valossa vilahti vieraan silmistä loiste, joka muistutti Matin katsetta. Tästä selvisi Sohviijalle huomio, että Matin mukavasti käyrä nenäkin nupotti entisellä paikallaan, vaikkapa sen hieman pörhöiset sieramet peittyivätkin käherytyneen parran sisään aivan umpipäähän.

Silloin Sohviija löi käsiään yhteen, hyppäsi seisaalleen ja huudahti:

— Herra ihme! Mattiko tuollaisessa tilassa? Jumala armahtakoon . . . ! Enhän kumminkaan ole erehtynyt?

— Sinä tunsit . . . Toivoin ettet tuntisi, sanoi Matti värisevällä äänellä ja oikaisi itsensä yhtä suoraksi kuin ennenkin sekä siirtyi tarjoomaan kättä Sohviijalle.

— No ihmettä ja ihmettä! Miten voi ihminen päästä tuollaiseksi? No kaikkia sentään, jahkaili Sohviija puristaessaan Mattia kädestä ja katsellessaan häntä silmiin, joista nyt kiilti kolme vuotta kadoksissa ollut

kirkkaus. Mutta kyyneleet kihosivat silmien nurkkiin. Silloinpa vettyivät Matinkin silmät juuri kun samasta lähteestä ja puhelemisen katkesi siihen kumpaiseltakin. Sohviijalta katosivat sanat, ettei hän saanut suutaan auki ja Matti ei tahtonutkaan puhua mitään. Sanomattoman somalle tuntui hänestä niin vaiherikkaan kolmen vuoden perästä itkeä kyyneliä joita ei kukaan, paitsi Sohviija, saanut irti.

Sohviija sitten, hämmentääkseen tuota salamielistä tilaansa, hulmahti ulos ja heti palatessaan kantoi leipärovion, voilautasen ja viilihulikan pöydälle ja käski Mattia syömään.

Syödessään Matti ajatteli Sohviijallekin näyttäytyä mielipuoleksi ja näyttää siinä syöntinsä tavassa mieli puolen merkkejä, mutta samassa tunsu asettuvan kuni painon hartioilleen, ettei voinut mitään ilvennellä, vaan täytyi syödä niinkuin ilmoihmisen. Syömästä päästyään Matti puristi Sohviijan kättä ja kuiskasi: Tätä en unohda. Sen sanottuaan poistui hän ja meni rannan töyrälle mäntyjen siimekseen venymään ja miettimään, pitäisikö kuitenkin pysyä mielipuolena; olisiko todellakin vahinko Sohviijalta se salata. Mutta vaikka hän kauvankin mietti, niin aina löi mieleen että Sohviijalle täytyy olla mikä on ja muille mikä milloinkin tarvitaan. Niin hän mietti ja keloili mäntyjen viileässä siimeksessä puhalltellessa lauhkean Heinäkuun tuulen ja somalle tuntui olo, somemmalle kuin yhtenäkään hetkenä viimeisten kolmen vuoden kuluessa, ja näkyi sieltä Matin ryysyinen olento vielä auringon aletessa mailleen.

Sohviijan mieskin siihen palasi kirkkoretkeltä. Silloin Sohviijan kehotuksesta kutsuttiin Mattikin pirttiin, jossa Sohviijan mies kirkkokuulemiaan ja näkemiään parhaallaan kertoi. Niistä kertomuksista Matti muun muassa kuuli, että oli tänä päivänä haudattu Kankku-

Tuomas, joka enemmän kuin kolmekymmentä vuotta oli piiskarin virkaa toimittanut.

Tämän kuultuaan Matti punalti päättään, silmät kirkastuivat ja ihastuneena sanoi hän:

— Jopahan minullekin aukesi virka!

— Hyi! Ottaisitko sen viran? kysyi Sohviija säpsähtäen, sillä salaman tavalla vihiasi Sohviijan ruumiin läpi, että piiskarin vaimoksiko olisin joutunut, jos olisin Matin kanssa tullut yhteen.

— Ihan kun luotu.

— Aivanko todella? uudisti Sohviija kysymyksensä tuokion vaiti oltuaan, ja tuntui kun olisi hänen povestaan karannut se lämmin, säälivä tunne, mikä hänellä oli ollut tähän saakka Mattia kohtaan.

— Aivan todella, kuului Matin suusta varma vakuutus ja likaisuudesta kiiltelevissä kasvoissakin kuumotti ihastuksen punastus.

— Mutta mitä ajattelisit Matti silloin kun rupeaisit lyömään ihmistä, joka voisi olla syyttömästi tuomittu, kuten usein tapahtuu, jos kertomuksissa lienee perää.

— Ajattelisin olevani ihmiskunnan korkeimpia olentoja. Aniharvoilla on valta lyödä toista ihmistä, sanoi Matti tyyneesti ja mielinen hymy näkyi Matin likaisissa kasvoissa.

Sohviija ei enää rojhennut jatkaa keskustelua Matin kanssa, vaan kääntyi mieheltään kyselemään muita kirkkosatuja, joka niittenkin kyseleminen loppui vaikeaan jahkailemiseen kun kuuli että Koppilan muorille, hänen äitikummitellen, oli tehty kiitos. Muori oli viime perjantaina äkkiä kuolla pyyskähtänyt kaivotielle.

Tästä sanomasta tuli Sohviija tuskaisen levottomaksi, että oikein käsiään väännellen voivotteli ja päivitteli, kun ei enää kertaakaan saa nähdä Koppilan muoria ja kun se on kuollut niin äkkiä ettei edes pappia

ole keritty käyttä. Siihen unohtui Sohviijan mielestä Matti ja Matin aikomukset piiskarin virkaan; katkeraa itkua hyrskien meni vaan makuuhuoneeseensa ja kytjähti vuoteelleen.

Sohviijan mies olisi vielä tahtonut puhella Matin kanssa, vaan kun Matti oli umpimielinen niin hänkin jätti Matin pirttiin ja poistui Sohviijan luokse viihdyttämään tämän surua.

Matti sai nimismieheltä piiskarin viran, mutta sillä ehdolla että Matin täytyi virkatoimessaan esiintyä leikkotukkaisella ja harjatulla päällä sekä pestyillä kasvoilla.

*

Matti etsi metsästä kolme sukevata, hienoa koivunvesaa, leikkasi ne juuri niin pitkiksi kuin nimismies oli sanonut niitten pitävän lain mukaan olla, sitoi ne punaisella langalla kolmesta kohti kiinni ja ne piti hän aina kerjätessään mukanaan. Ja jos joku kysyi, mitä ne ovat, sanoi Matti päättävästi: Tässä on laki eikä evankeljumia, peljätäkää tätä!

Matti asetti sitten itselleen kaksi kerjuupiiriä, joita kumpaakin kiertäessään viipyi aina puolen vuotta, joten hän aina käräjääjän tienoilla joutui kotikyläänsä, jos tuota niinkuin tarvittaisiin virkatoimeen, jonka perästä lähti aina kiertämään toista piiriä. Siten viipyi Matti tasaisen vuoden, ennenkuin joutui toisen kerran samaan taloon takaisin.

Vehmasjoen tiheälle kylälle, jossa talot olivat kahtapuolta isoa valtajokea, joutui Matti aina joka kesä keskellä heinänteko-aikaa tullen kerran eräänä kauniina luokopäivänä Kuokkalan hoviin pyytäen taas tapansa mukaan emännältä puolipäiväistä.

Emännän mustat silmät tulistuiivat ja tiuskasten sanoi hän:

— En anna laiskalle. Kun menet niitylle, niin saat ruokaa ja palkkaakin ansion mukaan.

— En jouda, sanoi Matti tyyneesti. Apulaisen tarvitseisin itsekin.

— Mitä tuhannen täytistä sinä sillä tekisit?

— Antaisin kerjätä tuota toista puolta jokea, ettei tarvitseisi aina pyytää saattajaa yli joen puolelle ja toiselle, sanoi Matti tyyneesti ja niin asiallisella painolla että emännältä purskahti nauru ja heti kantoi hän leipää, voita ja viiliä Matille puolipäiväiseksi. Ja Matti kun oli päässyt syömästä, niin emäntä itse saattoi hänet toisella puolen jokea olevan Kannilan rantaan. Siinä venheestä maalle astuttuaan Matti kättä puristaen hyvästeli emäntää ja sydämellisellä ystävyydellä sanoi:

— Tulen käymään teillä taas tulevana kesänä näillä ajojin.

Matti piti kerjätessään sen järjestyksen, että siinä piirissään hän ei jättänyt yhtään taloa käymättä, paitsi kotiaan Penttilää missä hän ei koskaan käynyt. Mutta ei hyvässä talossa, paremmin kuin huonossakaan, hän viipynyt kuin yhden ateria-ajan oli ilma minkälainen tahansa, eikä mitään tahtonut matkaansa. Rahaa ja vaatteita kun alkoi tehdä mieli, niin poikkesi kaupunkiin niitä kerjäämään herrastaloista ja palasi taas radalleen.

Monta vuotta sai Matti turhaan kantaa raippavitsakimppuaan ja virkatakkiaan, ennenkuin sai kertaakaan toimittaa virkansa päätehtävää. Mutta nyt kumminkin oli Lieverin kaupungin linnassa Rahtulan Malakka tuomiotaan odottamassa ja tiesi nyt Matti vihdoinkin saavansa esiintyä miehenä jonka vertaista ei ollut toista siinä tuomiokunnassa.

Rahtulan Malakka oli suuri rosvo, ollut kymmeniä vuosia paikkakunnan kauhistuksena, mutta saanut aina tehdä tekonsa niin että nyt vasta joutui ensi kerran kiinni. Matti ajatteli antaa Malakalle aimo löylyn, että kerrallaan tulisi entistenkin varastuksien edestä. Senpä tähden Matti jo monta päivää poliisi Mikkosen kotona valmistautui virkaansa. Hän leikkautti tukkansa, pesi kasvonsa ja koetteli aina väliin virkanuttua, jota hän oli monta vuotta laukussaan kantanut. Sitä hän venytteli ja hujautteli aina kädellään koetteeksi, olisiko se virkapuku niin ahdas, ettei käsi sujuisi niinkuin mieli pitää. Ja kun tunsu että nuttu antaa perään, niin mahtavasti kohotellen turpeita olkapäitään lausui: Muut ne lukevat lakia, vaan minä olen se, joka sen panen käytäntöön.

Oli tullut se päivä jolloin Malakka oli piiskattava. Jo aikaiseen aamulla nähtiin Matti virkapuku yllään puhtain kasvoin ja harjatuin päin kävelevän poliisi Mikkosen tuvan lattialla edestakaisin ja taivuttelevan kättään ripsakammaksi ja ripsakammaksi.

Soppelan Tuomaalta oli Malakka kerran varastanut kymmenen leiviskää voita, josta ei Malakkaa saatu syyhyn. Tuomas mietti keinoa saadakseen Malakalle sen kostaa ja tuli Matin luokse poliisi Mikkosen tupaan ja kiireisesti, puoleksi hätiköiden sanoi:

— Tiedätkö sinä Matti, mitä minä tiedän?

— Mitä sinä enintä tiedät, sanoi Matti ryhdikkäänä ja suorana seisoen Tuomaan edessä ja silmät tuijottivat Tuomaan silmiin virallisen tuikeina.

— Että Malakan isä on suuri tietäjä, suunnaton velho joka lumoo metsämiesten pyssyt etteivät tapa otusta, laittaa painajaisen hääkansan rekiin etteivät jaksa hevoset vetää ja vieläpä tekee semmoisiakin, että herättää kuolleet haudoistaan kaahkailemaan ja kummittele-

maan täällä elävien joukossa. Nyt hän on aivan kirveen silmään vannonut, että kun hän vaan saa Matin kiertää ympäriinsä ennen piiskaamaan rupeamista, niin ei pysty Matin vitsat hänen poikansa selkään, ei näy naarmua pojan selässä.

Silloin Matti kirautti hampaitaan yhteen, punalti tuimasti päättään, oikasi itsensä virallisen takakeikaksi, punalti taas päättään, hujautti kädellään ilmaan ja jyri-sevällä äänellä sanoi:

— Muut ne lukevat lakia, vaan minä sitä olen se, joka panen sen käytäntöön. Mies ei ole melatta merellä.

Enempää ei Matti puhunut, käveli vaan takakeikana poliisi Mikkosen tuvan lattialla, kasvoissa rohkea punastus. Käyrä nenä jakoi Matin partaiset kasvot kahteen osaan ja näytti sekin olevan paljoa korkeammalla entistään.

Matti uskoi Malakan isännän velhoksi ja arvasi kyllä että koettaa se jotakin tehdä poikansa eduksi, mutta Matilla oli tallessaan isoisältään saatu, sotatantereelta löydetty ja vihollisen läpi ammuttu kiväärin kuula, jossa näkyi vielä vihollisen mustanruskeaksi kiu-vunutta verta. Sen kaivoi nyt Matti kätköstään ja pani suuhunsa ajoissa, ennenkuin Malakan isä kerkiää häntä kiertää, ja uskoi vahvasti isoisänsä sanat, jotka tämä oli sitä kuulaa antaessaan sanonut, että eivät mitkään velhoamiset pysty mieheen kun tämä on suussa.

Hetki oli tullut. Kirkon edustalle sitä varten pystytetyssä pylväässä, jossa moni jo ennen oli roikkunut, riippui Malakka maan ja taivaan välillä. Malakka oli koko tuomiokunnan voimakkain ja ruumiiltaan vankin mies, vaan riippui nyt kuni kaksivuotias nyljetty härkä köysillä haalattuna ylös paaluun vankilan luona, jossa rip-pikirjoitusta varten kokoutunut tuhansiin nouseva kirkko-

väki katseli mikä surkutellen, mikä käsiään hykerrellen että viimeinkin on Malakka tuossa, vaikka vuosia ennen olisi sen jo ansainnut.

Matti seisoj vitsakimppuineen paikalla, pureskella karautteli suussaan kiväärinkuulaa muutamia kertoja, mutta muklauitti sen suupuoleensa että leveä poski kuulun kohdalla pullistui terävälle massukalle. Siitä ei Matti pitänyt lukua, odotti vaan siksi kunnes lähellä seisova nimismies luki tuomion ja määräyksen, minkä ajan sisään ja minkä pituisilla väliajoilla on kaksikymmentäneljä paria lyötävä. Sitten nimismies otti kellonsa käteensä, voidakseen tarkemmin määrätä väliajat ja viittasi virkapukuista, hajalla jaloin seisovaa Mattia alkamaan työnsä. Silloin hulmahti Matin virkatakin helma ja kipeästi vinkasi nyt ilmassa Matin monta vuotta sitkistyneet kuivat vitsat, mutta kauvas katsojain silmille roiskahtikin mustanpunainen veri Malakan selästä jo ensimmäisen iskun saatua.

Kun kolmannen kerran oli Matti lyönyt aina eri kohtaansa ja joka kerralla oli Malakan selkään tulleet uudet, verta roiskuvat haavat, alkoi naisten joukosta kuulua haikeita siunailemisiä ja kauhistuksen huutoja; mutta miesten joukosta kuului vaan: Hyvä, hyvä! Hyvä, hyvä! Hyvä, hyvä! Matti on mies paikallaan. Hänen nimensä ei ole suotta Vitsa-Matti. Niistä äänistä ei Matti välittänyt enempää kuin Malakankaan tuskaisista parkumisista ja katkeramielisistä armon rukoilemisista, purasi vaan aina väliin suupuoleessaan olevaa kiväärinkuulaa, muklauitti sen taas paikalleen poskeensa ja nimismiehen johdon mukaan teki työtään yhtä ankarasti, vaikka verimaksat ja lihapalat sinkoilivat kauvas ihmisjoukkoon, siksi kunnes viimeinen kerta oli lyöty. Silloin Malakka tajuttomaksi pyörtyneenä laskettiin alas ja syyskuun herttaisen auringon paistaessa hän multai-

sella kentällä toimetonna öristen köllötti ja höyryävä veri juoksi hiekalle mäskiksi hillotusta selästä.

Matin ympärille keräytyivät nyt kaikki joilta Malakka oli vähänkään varastanut riemuissaan kiittelemään Mattia. Jopa kuului ääniä, että nostetaan nyt Matti Vitsa-Matiksi. Nostetaan, nostetaan!

Matti ei heidän innostuksestaan perustanut, sanoi vaan, että paha ei punniten parane ja virallisen ryhdikkäänä siirtyi pois nostamaan aikovien keskestä. Mutta kaikki ne, keneltä ikänä Malakka oli varastanut, nyt nähdessään istumaan toinnuttelevan Malakan tuskaiset kasvot ja tynnyriksi ajettuvan, mäskiksi lyödyn selän tunsivat povessaan anteeksi antavan mielen ikäänkuin Malakka tällä olisi kaiken sovittanut . . .

Malakka ei tämän perästä varastanut keltään ei vähää eikä paljoa. Mutta muille pahantekijöille ei Matin ankaruus antanut mieltä, vaan tästä lähtien jokahisen kärkeäajan jälkeen sai Matti ruoskia usein useampiakin, mitä enemmän, mitä vähemmän.

3 LUKU.

Kymmenen vuotta oli Matti ollut piiskarin virassa ja säännöllisesti kerjännyt mainituissa piireissään. Mutta Sohviija oli joutunut leskeksi ja elää kituroi neljän lapsensa kanssa entisessä Kytölässään.

Matti poikkesi kerjuumatkoillaan joka kerran kotikylään saavuttuaan Sohviijan luokse ja aina oli Matilla tuomista: vaatteita ja rahaa. Eivätkä koskaan Matin silmät loistaneet kirkkaammin kuin lahjojaan jaellessa Sohviijan lapsille ja puhutellessaan niitä lapsipuoliksi. Sohviijankin sydän tuntui ihan lämpenevän Mattia kohtaan sen antaessa niin perin tarpeellisia lahjoja. Niinpä kerrankin vierähtivät kyöneleet Sohviijan kasvoille ja hän kysyi:

— Mitä tarkoitat Matti, kutsuessasi lapsipuoliksesi lapsiani?

Matti oli kauvan aikaa ääneti ja ajatteli sanoakko tahi ei, mutta viimein aukaisi hän suunsa ja sanoi:

— Ovat mielestäni lapsipuoliani, kun näitten isä ei ollut sinun miehesi.

Sen sanottuaan painoi Matti päänsä alas ja piteli vaan kolmivuotiasta Matti-nimistä poikaa polvellaan ja

silitteli sen valkeata päätä sillä aikaa kun se puisteli Matin antamaa, helisevää rahakukkaroa ja loistavin silmin aina vilkasi Mattiin.

— Herra Jumala! mitä puhut, Matti? Ei ollut minun mieheni . . . ? Kukaan ei ole onnellisempi kuin olin hänen elässään, sanoi Sohviija vastapainoksi Matin mietteelle ja ajatteli vielä lisätä, että en olisi Pekka-vainaata kahden kaulani edestä vaihtanut piiskariin; mutta kun tiesi sillä loukkaavansa Mattia niin jätti sanomatta. Somalle tuntui vaan oleminen riemuitsevain lasten keskellä, jotka kuitenkin Matti oli saattanut tänä hetkenä niin iloisiksi.

Matti oli taas kauvan ääneti, painoi päänsä vieläkin alemmas ja yhä vaan silitteli suurella kädellään pienen Matin hienotukkaista päätä. Mutta viimein hän rykäsi kuivan rykäyksen ja tyyneesti sanoi:

— Ei saa syötyä takaisin. Mutta onnellisemmat olisimme, sinä ja minä, jos olisimme yhdessä.

Sohviijan suussa taas pyörivät sanat: Onnellisematko ja minäkö sitten piiskarin vaimona, mutta kun pelkäsi sillä kuitenkin loukkaavansa Mattia, niin ei vielääkään sanonut, mielti sopivampaa sanaa ja hymyillen katseli Matin polvella istuvaa pulloposkista pientä Mattia, joka lakkaamatta puistaa kiluutti kirjavaa lanttikukkarotaan ja suu sievässä mytyssä aina väliin vilkasi Matin partaisiin kasvoihin.

Sohviija kun ei jatkanut puhetta, niin Matti tiesi Sohviijan jotakin mieltävän hänen viimeisen sanansa johdosta. Tuokion vielä vaiti oltuaan katsoi Matti pirtin neliruutuisesta matalasta akkunasta ulos ja lisäsi:

— Minä jos olisin ollut tässä niin monta vuotta kun Pekka-vainaa niin etempänä olisivat nuo selkäaidat. Ei olisi leipä kylässä. Eipähän tässä halla panne tämmöisellä järven niemellä ja varmaan olisi korkeampi

pirttikin ympärillä. Vaan ei saa katsoa jällelle men-
nyttä kiveä.

Tuossa viimeisessä lauseessa kuului hyvin lohdut-
tavanmakuinen sointu. Sohviijasta tuntui kun Matti
olisi sillä lauseellaan viitannut siihen, että voipihan
kaikki vielä tulla korjatuksi. Tämä sulki Sohviijan suun
vieläkin enemmän, niin että mitään asiallista hän ei
saanut sanotuksi koko iltana. Ja Mattikin, joka aina
oli harvapuheinen, ei hänkään jatkanut, jäi vaan ajat-
telemaan aamulla lähteäkseen taas kiertämään kerjuu-
piirinsä toista puoliskoa, jonka ohessa ajatteli sitäkin,
että Sohviija kun vielä väsy kinnaroidessaan lapsijouk-
konsa kanssa, niin ehkäpä taipuu pitempiinkin puheisiin.

Viime kesänä oli tullut hyvin huono vuosi yli
koko paikkakunnan, että senvuotisilla ohrilla ei kyennyt
kukaan kylvämään, joten ohransiemenistä oli monella
hyvin tiukka ja maksoivat ne moninkertaisen hinnan.
Sohviija oli pannut Niemipellon ohria siemeniksi, luul-
len niitten itävän, jos ei kenenkään muitten, mutta kyl-
vämisen edellä idättäissään huomasiikin että ne eivät
idä paremmin kuin muittenkaan ja että ruoste oli ne
talvenaikana syönyt melkein akanoiksi. Nyt tuli Soh-
viijalle hätä käteen kun ei ollut siementä eikä rahaa,
millä saada, sillä velaksi niitä ei kukaan antanut. Soh-
viija juoksenteli siemeniä tiedustellen ympäri kylää,
josko saisi edes kapan tai puolen paikastaan, mutta
turhaan.

Ison Simulan ukolla Sohviija kyllä tiesi olevan sie-
meniä, vaan tiesi niitten olevan semmoisten painoin
alla, etteivät ne hänelle heltiä. Sitäpaitsi tiesi Sohviija
Simulaisen kantavan hänelle salaista vihaa siitä kun
hän kerran oli todistajana, kun Simulaa vaivattiin erää-
seen varkausjuttuun syylliseksi. Ja jos olisi ollutkin
Sohviijanlainen toinen todistaja, niin olisi Simulainen

tuomittu, vaan kun sitä ei ollut, niin jäi hän tuomitsematta. Kansa kuitenkin uskoi, mitä Sohviija oli todistanut, mikä enimmäen harmitti Simulaista.

Kun ei mikään auttanut, niin täytyi Sohviijan kuminkin mennä koettamaan Simulaiselta saada siemeniä, eihän ota, jos ei annakkaan, yrittänyttä ei laiteta. Niinpä eräänä aamuna, kun Simulan ukko tuli pirttiin makuuhuoneestaan ja istui pöytänsä päähän, Sohviija meni isännän viereen istumaan ja surullisella tavalla sanoi:

— Tulin teitä, isäntä hyvä, rukoilemaan, kun peltotilkkuni jääpi kylvämättä, kun ei ole rahaa jolla saisin siementä. Olen juossut kuin hallilan hurtta ympäri kylää, vaan en keneltäkään ole niitä saanut. Viime yönä en saanut enää unta siitä huolesta. Ruvetkaa te nyt jollakin tuumalla auttamaan tästä siemenpulasta.

Isäntä oli kauvan aikaa ääneti, ruskeat, suuret silmät vaan pyörivät levottomina, josta voi huomata että isäntä mietti jotakin perinpohjaista.

Simulan isäntä oli mainittavan ahne mies ja otti tavaraa millä tavalla vaan sai. Tiedettiinpä, paitsi sitä juttua missä Sohviija oli ollut todistajana, hänestä kertoa että hän nuorella, miehuutensa ijällä oli ollut vuosikausia rosvojoukossa ja että hän erääseen postinkulettajan murhaankin oli ollut osallisena. Tästä hän nykyiselle rikkaukselleenkin lie pohjan pannut. Nämä kertomukset muistuiivat isännän vastausta odottaessa Sohviijan mieleen ja tuntui aivan iilakalta istuminen hänen vieressään ja pelottavan kamalalta joutuminen sellaista ihmistä rukoilemaan.

Viimein kuitenkin isäntä oikasi itseään suuremmaksi ja päättävällä tavalla sanoi:

— Kun panet sen lehmäsi Perttuliin asti panttiin, niin saat puolen tynnyriä siemeniä ja vielä hevosen, millä saat ne maahan.

Sohviijan koko ruumis hytkähti, kasvot menivät tulehtuneen näköisiksi ja koko ruumiinsa tunsi hän hieman vapisevan ja sanat: Ainoa lehmäkö panttiin? pyörivät suussa.

Pitkän ajan perästä sanoi Sohviija:

— Kamalaa on aivan lasten ja itseni henkinikku panna panttiin, vaan jotakin täytynee tehdä. Viimeinen kaulanleikkaushan se on sekin, jos ei peltotilkkuaan saa kylvöön. Se on vielä kaikkein paras pelto siinä navetan alla.

— Eihän siinä lehmäsi pilaudu, lehmä saa olla omanasi Perttuliin asti ja silloin kun maksat ne siemenet, niin lehmä jää ainiaaksi itsellesi, sanoi isäntä hyvin lohduttavasti.

— No sillä lailla, huudahti Sohviija iloissaan. Minä huomasin, että tarkoittite ottavanne lehmän jo paikalla kotiinne.

— Ei, ei! Niinkuin sanoin, lehmän saat pitää luonasi, mutta Perttulina vasta lankeaa lehmä minulle jos ei muita tuumia väliin tule ja sen sanon että nätinmällä kaupalla et ohransiemeniä saa keneltäkään ja vielä hevosta panoon. Minä kun autan, niin minä autan enkä kummittele. Käy vaan hakemassa tuo siltavouti kirjan tekoon, niin asia ei ole ukisemisessa!

— No, hyvä, hyvä! No hyvä, hyvä! huusi Sohviija riemuissaan ja lähti juoksunhypäkässä mennä hynttyyttämään pyytämään siltavoutia kirjan tekoon. Ja vaikka mielessä tuntui kuin kylmä kivi se lehmänsä pantiksi paneminen, vieläpä kirjallisesti, niin sille vastapainoksi selvisi että Perttulinaikana tulee taas Matti kuten ennenkin. Se varmaan antaa apua, jopa niinkin paljon että palauttaa koko panttikaupan lapsipuoliensa iloksi, kuten hän aina sanoo lapsiani. Sitä paitsi voi-

pihan Perttulinaikana olla jo ohra leikattava, josta tavalla tai toisella saa sen velan suorituksen.

Tästä ei kuitenkaan kammo lehmän pantiksi panemisesta mielen pohjalta hävinnyt, vaan tuntui se lakkaamatta ja aina väliin väristi koko ruumista.

Siltavouti tuli nyt Simulan taloon, meni pöydän päähän kuni ainakin asiamies, oikasi paperikäärönsä pöydälle, kaivoi taskustaan kirjoitusneuvonsa esille ja kysyi:

— Mitäs sitä nyt kirjoitetaan, kun tämä leski pyysi minut tänne tulemaan.

— Niin! Minä ohransiemenillä vaihdoin tältä leskeltä lehmän, vaan se jää Perttuliin asti itselleen, sentähden täytyy välillemme tehdä kirja.

— Se tulee pantiksi Perttuliin asti, muistutti Sohviija ja ääni hieman värisi.

— Niin, tuota, on sitten uudet tuumat. Tämä leski saa silloin lunastaa lehmänsä jos hän tahtoo. Sitten on meillä taas uudet tuumat. Mutta kirjan täytyy olla siihen tapaan kun minä sanoin, sanoi isäntä puoleksi liehakoiden.

— No — se kai tulee sitten niinkuin ruokkokirja, sanoi siltavouti ja katsoi terävästi silmiin isäntää jonka ruskeat silmät palkuilivat sitä ja tätä ja tummanpunaikat kasvotkin läikkyivät levottomina.

— Niin, siihen tapaan se tulee, vakuutti isäntä ja vilkasi palavan silmäyksen Sohviijan tyrmistyneisiin kasvoihin.

— Mutta pantiksihan se vaan tulee, kuului Sohviijan vapiseva ääni.

— No johan minä olen seitsemän kertaa sanonut että Perttulinaikana on uudet tuumat, tikasi isäntä. Kirjan täytyy tulla niinkuin minä tahdon, eikä se asiaa pahenna, asia pysyy semmoisena kun minä olen sanonut.

— Saattaahan sen kumminkin panna kirjaan, että se on Perttuliin asti panttina, niinkuin oli puhekin, muistutti vielä Sohviija.

Isäntä kun näki että kirjantekijä ei huomannut tai ei tahtonut huomata Sohviijan viimeistä muistutusta, niin ei hänkään enää virkannut mitään, antoi vaan rauhassa kirjoittaa.

Kirjantekijä kohotti jonkun ajan kuluttua päätään, vilkasi isäntään ja Sohviijaan ja kysyi: Mikä nimi ja minkä näköinen lehmä on?

— Punakylkinen, kyyttöselkäinen ja Kyyttö sen on nimikin, kuului Sohviijan vapiseva, umpimielinen sana.

Nyt kääntyi kirjoitusmiehen pää taas työhönsä päin ja paperi alkoi rapista.

Sitten oikasi kirjoitusmies itsensä, otti kirjoitetun paperiarkin kahteen käteensä, vilkasi isäntään ja Sohviijaan ja sanoi:

— Pitiköön se olla tämmöinen?

Sen sanottuaan rupesi hän kovalla, oikeen kaikuvalle äänellä lukemaan:

— Leski Sohviija Siiralle Kytölän torppaan annan minä allekirjoittanut yhden lypsävän, punakylkisen, kyyttöselkäisen, Kyyttönimisen lehmän ensi Perttuliin asti ruokolle ilman mitään erityistä arentia. Pajusal-mella kuun päivänä. Santeri Kärkkäinen, lehmän ruokolle antaja. Sohviija Siira, lehmän ruokolle ottaja.

— Pannaanko puumerkit?

— Semmoinen. Juuri semmoinen se pitää olla. Hyvä on! Pankaahan puumerkit, kiirehti isäntä puhumaan ja suuri suu jäi auki valmiiksi sanomaan, jos mitä vielä tarvittaisiin.

— Mutta minä en ole myönyt lehmääni, ainoastaan pantiksi pannut Perttuliin asti, kuului taas Sohviijalta puoleksi hätäillen.

— Kirjan täytyy olla tällöinen kuin se on, muutoin eivät lähde ohransiemenet liikkeelle. Juonittele siihen katsoen, äsähti isäntä ja oli kääntyvinään pois koko asiasta, lähteäkseen muka ulos.

— No, mutta minähän kuitenkin saan Perttulin-aikana lunastaa lehmäni pois, maksamalla ohransiemeniä puolen tynnyriä, sanoi taas Sohviija.

— Johan sen olet kymmenenkin kertaa kuullut, että Perttulinaikana ovat taas uudet tuumat, kuuluivat taas isännän kiivaat sanat, joista kaikui kolkko ylenkatse, kun ei muka ymmärretä vähemmällä hänen puhettaan.

— Niin! Ei suinkaan isäntä tahdo teidän lehmäänne, kun te maksatte ne ohransiemenet. Pää-asiahan on että pääsette kylvämään, lohdutteli siltavouti, kun näki että Sohviija kovin vaaralliseksi pelkäsi sitä kirjaa.

— Enhän minä muuta tahdokkaan kuin saada Perttulinaikana maksaa ne ohransiemenet ja jos minä en voisi maksaa, niin sen panttina on lehmä, toisti yhä Sohviija, varsin teroittaakseen siltavoudin mieleen, että lehmä tulee pantiksi eikä myödyksi.

— Teillähän on ihan sama tarkoitus kuin isännälläkin, kuulen minä, lisäsi siltavouti.

— No niinhän se on, vaan nuo naiset ne ovat niin hitaita käsittämään, jatkoi isäntä siltavoudin puheeseen ja kääntyi asiaan päin ikäänkuin vielä viimeisen keran, ettei olisi hänen syytään jos Sohviija jää siemenittä.

— Saanee tuohon sitten panna minunkin puumerkin, arveli Sohviija hiljaisesti.

Tämän kuultuaan siltavouti raappasi pari kertaa paperia kynänsä kärjellä, kirjoitti sitten todistajaksi itsensä ja yhden renkipojan, jonka nimen isäntä sanoi. Sen tehtyään siltavouti kirjoitetun paperiarkin taittoi nel-

jäksi ja salainen hymy kasvoissaan työnsi sen isännälle sanoen:

— Se on siihen asti valmista.

— No, nyt saat ne siemenet ja hevosen milloin vaan tarvitset, sanoi isäntä Sohviijalle, mutta pyörähti samassa ja viittasi siltavoutia seuraamaan perässään kamariinsa.

Sinne tultuaan isäntä hymyillen pani kauppakirjan kaappiinsa muitten kirjojen joukkoon ja porisi:

— Mitenkäs minä muulla hommalla hänen kanssaan rupeaisin asiaan, kauppa kuin kauppa. Täytyy olla kauppa kuin kauppa, jos mieli. Mikä se pantti-kauppa on, siihenkös minä rupeaisin, ikäänkuin en siemenilläni saisi tänä kevännä rahaakin, sitä enemmän lehmä.

— No. Mutta lehmästään se akka nyt pääsee, eikä tule lehmä teille kalliiksi. Se on hyvä kirja teillä, se kirja. Silmästään se puree vaikkapa oikeuteen vietäneen. Ne panttipuheet eivät merkitse mitään, kirja se on joka pitää, huomautti siltavouti kesken isännän puheen, kun näki isännän ottavan täyteläisen pullon ja kaksi pikaria käsille.

Niin luulen minäkin. Saahan se kyllä lunastaa lehmänsä jollakin kahdellakymmenelläviidellä ruplalla, vaan niin uskon että ne eivät ole Perttulina hänen kourassaan, sanoi isäntä viinaa pikariin kaataessaan ja kasvoissa näkyi ihastuksen loiste.

— Sen uskon minäkin että ei ole Perttulina hänen kädessään kaksikymmentä viisi ruplaa . . . Kyllä te kuitenkin saitte kohtuhinnalla sen lehmän, vakuutti siltavouti. Kerrotaan olevan hyvän lehmän sen Kyytön.

Isäntä ruskeilla suurilla silmillään loihautti siltavoutiin iloisen silmäyksen ja melkein huudahtaen sanoi:

— Ihan pitäjän parhaita vaikka on vielä nuori vasta neljännen kerran kantanut. No otetaanpas tästä harjakkaita!

— Onneksi olkoon, virkkoi siltavouti tarttuessaan täyteläiseen pikariin ja kilistäessään sitä isännän pika-rin laitaan, samalla kun matalaotsaiset kasvat loistivat mieluisesta hyvästä ja pitkä, ylöspäin työntyvä alahuuli työntyi vieläkin pitemmälle lipille vastaan ottamaan kirkasta ryyppyä . . .

4 LUKU.

Yksi viikko oli enää aikaa pyhä-Perttuliin, jolloin Sohviija luuli olevan sen määröpäivän, jolloin lehmä oli peruutettava. Ja kipeästi jylähti nyt Sohviijan sydänalassa, kun ei ollut tiedossa mitään keinoa sen velan maksuun. Ohrastakaan ei ollut turvaa eikä elämän apua, kun siemenet eivät itäneetkään kuin muutamia oraita seipäiksi. Sitten valtasivat nukulaiset ja saviheinät koko kylvön niin että siellä täällä niitten seassa tuikotti vaan joku vihanta ohran tähkä.

Simulan isännän hokeminen, että Perttulinaikana ovat uudet tuumat, oli nyt kuitenkin Sohviijan mielessä jonkunmoisena pönkkänä lehmänsä menettämisen pelkoa vastaan vielä senkin tähden kun Simulan isäntä nähtävästi oli pettänyt ohransiemenillä joten voi luulla hänen taipuvan toki odottamaan ja helpottamaankin niitten hintaa. Ehkäpä kohta taas tulee Mattikin, joka noille mielikuvituksensa luomille lapsipuolilleen antaa sen rahan, jolla kuitenkin pelastetaan lehmä Simulan isännän pitimestä.

Mutta arki-Perttuli oli maanantaina ja tänä iltana tuli Simulan isäntä kahden renkinsä kanssa Kytölään

nuorakieppi kädessään, josta Sohviija arvasi mikä on tekeillä.

Sohviija kauhistui että jokainen jäsen vapisi, eikä kyennyt kysymään tavallisia kuulumisiakaan vierailta, silmät vaan hätäisesti palkuilivat sinne ja tänne ja käsiinsä tavotteli yhtä ja toista työtä, siten hämmentääkseen suurinta kauhistustaan, kun näki että lapsetkin huomasivat hänen hätämielensä ja tyrmistyneinä katse-
livat häneen.

Kun Simulan isäntä näki että hänen asiansa arva-
taan talossa ja Sohviijan hämmästyminen oli selvänä todistuksena siitä että rahaa ei ole Sohviijalla, niin ei odottanut kauvemmin, vilkasi vaan muutamia silmäyksiä talonväkeen ja sävyisästi kysyi:

— Onko se lehmä nyt kotona? Se taitaa olla nyt minun, kun tämä määräpäivä on jo näin loppuun kulunut eikä ole sen hintaa näkynyt.

— Herra Jumala siunatkoon! Tulevana pyhänähan vasta on Perttuli, sai Sohviija tuskalla sanotuksi, sillä kurkkuun nousi kummallinen pala, ettei tahtonut tulla mitenkään ääneen.

— Tänään on arki-Perttuli ja se se pohjan pitää. Minä en pyhä-Perttulista välitä . . . Onko lehmä kotona? kuului isännän suusta jyrkästi kajahtava sana, jonka sanottua isäntä nousi seisaalleen Kytölän matalassa pirtissä lähteäkseen ulos lehmää katselemaan. Tätä esimerkkiä seurasivat rengitkin ja alas kumartuen, etteivät orsiin päätään löisi, lähtivät työntymään isännän jälkeen ulos.

— Mutta katsokaa isäntä tuota ohraa kuinka se on harvaa. Ne siemenet — vai mikä lienee ollut — änkytti Sohviija kiirehtiessään miesten jälessä ulos, johon lapsetkin äitiään hameesta pidellen ja hätäisesti katsellen seurasivat mukana.

— Mitäs se minuun kuuluu! Eihän se ole minun kylvämäni. Olisit kylvänyt tiheämmäksi, keskeytti isäntä ja työnty navettaan, josko se Kyyttö on siellä. Ja siellähän se olikin, pantuna sinne jo yöteloilleen.

Sohviija meni ikäänkuin horroksiin. Ei tuntunut se todelta että häneltä nyt viedään ainoa lehmä ihan kuin suden suuhun. Vaikka näki isännän sitovan nuoraa sarviin, niin etsi vaan sanoja mitä sanoisi tästä mielestään ryöstöhommosta, mutta niitä ei löytynyt. Silmät vaan pyörivät ympäri navettaa.

Tällä ajalla isäntä sai nuoran Kyytön sarviin ja lähti sitä tuomaan ulos. Silloin parahti Sohviijalta huutava itku, jonka seasta kuuluivat sanat:

— Isäntä rakas, elkää viekö meiltä poloisilta ainoata lehmää. Sanoittehan, että Perttulinaikana ovat toiset tuumat.

— Nämähän ne on ne toiset tuumat, sanoi isäntä pilkallisesti ja alkoi hartianväestä kiskoa Kyyttöä seuraamaan itseään.

Nämähän ne ovat niitä toisia tuumia, sanoi renkikin ivanhymy suupielessä ja lyödä ropsautti sinne tänne ryöhyilevää Kyyttöä lanteille kartanolta otetulla taakkavitsan palasella.

— Nämä ne juuri ovatkin niitä toisia tuumia, lausui vieläkin ivallisemmasti toinen renki ja käsiään levitellen hälvi hänkin Kyyttöä isännän jälkeen, joten Kyyttö tunsu olevan pakon seurata nuorastavetäjää ja alkoi oijeta matkalle, silloin tällöin aina kuitenkin nujerrellen niskaansa ja poiketen toiseen ja toiseen tiepuoleen.

Sohviija ei tässä hädässä tiennyt mitä sanoisi, juoksenteli vaan sinne tänne ja huusi hätäisiä sanoja:

— Isäntä, rakas! Kuulkaahan toki, isäntä rakas, olkaa nyt armollinen! Kuulkaa, isäntä rakas!

Lapsetkin kun ymmärsivät mikä on tulemassa niin rupesivat kohtikurkkuaan yhteen ääneen parkumaan ja huutamaan:

— Elkää viekö meidän Kyyttöä, elkää viekö meidän Kyyttöä! Isäntä rakas, elkää viekö meidän Kyyttöä!

Tästä kaikesta ei isäntä eivätkä rengit olleet tietävintään, pakenevana ryhmänä vaan kankaan tiellä etenivät illan hämärään josta silloin tällöin aina kajahti Kyytön haikea ammonta kun se näki tuntemattomain ihmisten häntä vievän pois kotoa.

Sohviijan lasten itkeminen ei lakannut koko tulevana yönä ja väliin se aina puhkesi tuskaiseksi parkumiseksikin jonka seasta kuului kysymyksiä: Milloinka ne tuovat Kyytön pois? Milloinka äiti ne tuovat Kyytön pois? Sanokaa äiti milloinka ne tuovat Kyytön pois?

Tämä repi äidin sydäntä vieläkin enemmän kun hän ei sittenkään voinut antaa rauhoittavaa sanaa, jonka ohessa poltti povessa oma tyhmyys kun ensinkään oli antautunut tuon mainion nylkyrin ja petturin Simulaisen kanssa tekemisiin. Parempihan olisi ollut pelto kylvämättä kuin tuommoisilla siemenillä kylvää jossa kaupassa meni henki ja elämä. Voi tokiinsa! Voi, rakas Jumala taivaassa! huokasi äiti tuskissaan ja käsiään väännellen epätoivon vallassa.

Ei huomenna eikä vielä toisenakaan päivänä rauhoittunut lasten paremmin kuin äitin omakaan mieli. Tätä tuskaa vielä ikäänkuin uudisti Simulan haasta kuuluva Kyytön haikea ammonta, joka usein aina rietautui ihan henkäjäkseensä ammomaan ikäänkuin uhasta eikä sittenkään kuuluisi entiselle emännälle.

Tästä syntyi Sohviijan päähän ajatus hakea lehmänsä pois ja niinpä hän lähtikin Simulan haka-aituusta vainoilemaan, josko näkisi voivansa päästää lehmän ulos.

Kyytöllä ei ollut paimenta, se oli vaan kahden tuntuvan lehmän kanssa pantu hakaan muka tutustumaan niihin, mutta Kyyttö oli ikävissään, kierti vaan hakaa löytääkseen veräjää ja kun oli haa'an ympäriinsä kiertänyt niin nosti paksaturpaisen päänsä Kytölän puoleiselle aidalle ja rupesi ammoa rönkymään niin haikeasti kun vaan taisi ja kaiken voimansa takaa, jotta vatsanpohja aaltoili mukana.

Tähän kiirehti nyt Sohviija ja lappoi muutamia aidaksia pois seipäitten välistä että syntyi Kyytön mentävä aukko. Huomasi Kyyttökin mikä on tekeillä. Se mujahti kuni kala ulkopuolelle, jossa nuolemalla Sohviijan kyynäspäitä osotti kiitollisuuttaan Sohviijalle sillä aikaa kun Sohviija tukki aita entiselle asulleen. Silloin Sohviija Kyyttöä poskelle taputtaen sanoi: Kyyttö, Kyyttö, lähdetään kotiin, ja lähti juosta hurottamaan kankaan tietä Kytölään päin. Tämän nähtyään Kyyttö mörähti iloisesti, nosti häntänsä pystyyn ja lähti Sohviijan jälkeen laukata mättämään että kangas jytisi.

Kun lapset huomasivat äitinsä ja Kyytön kynttä kantta tulla kahmistavan kuni tuuliaispään käsissä niin nostivat kätensä pystyyn ja riemuiten huusivat:

— Tuottepahan äiti Kyytön, tuottepahan äiti Kyytön! Kyyttö kulta! Kyyttö kulta, että vielä tulit, ja samassa ryhtyivät nyhtämään vesiheiniä Kyytölle vihkosi.

Matti, joka oli kuullut lähitienoilla kerjätessään Sohviijan lehmäjutusta, kiirehti nyt Kytölään ja juuri kun olivat joukolla saaneet nyhdetyksi Kyytölle vihkon ja poistuivat navetasta kartanolle, niin näkivät Matin seisovan keskellä kartanoa suurine huopahattuineen, kerjuusauva ja raippavitsakimppu käsissään ja posket hohtavampina kuin koskaan ennen tervehtivän talon asukkaita.

Matti kuultuaan asian antoi kaimalleen, pienelle Matille, kymmenen ruplaa joilla käski Sohviijan mennä peruuttamaan Simulasta Kyytön, ja ettei mitään pahoja puheita syntyisi Sohviijan ja hänen välillään kiirehti itse toista tietä Simulaan kuulemaan miten asiat selviävät, mutta lähtiessään varoitti kiven kovaan että Kyyttöä elä anna Simulaiselle hyvällä eläkä pahalla. Ja kuoleman tähden elä sano mistä rahat olet saanut!

Sen sanottuaan Matti katosi metsään ja hetken perästä kun Sohviija kainosti hiipi Simulan pirttiin Matti maata köllötti siellä sivupenkillä miessä huoletonna, eikä ollut tietäkseenkään, vaikka jo ennen Sohviijan tuloa isäntä noitui ja kämmeniään räväytteli sentähden kun Kytölän Sohviija on hänen lehmänsä varastanut.

Sohviija näki jo pirttiin astuessaan että isäntä on pahalla tuulella. Sen vuoksi kytistyi hän istumaan ovenpenkille niin likelle soppea kun vaan taisi ja vetäsi päahuiviaankin enemmän kasvoilleen, että hänen kainoutensa paremmin huomattaisiin, vaikka povessa kyti salainen rohkeus kun taskussa oli kymmenen ruplaa.

Isännän silmät paloivat kuin tulikekäleet ja kasvot läihkivät levottomina, eikä hän saanut yhtä sijaa, kävellä taahkaili vaan sinne tänne avaran pirttinsä mustaksi likautuneella, röykölöisellä lattialla.

Aikansa siinä taahkailtuaan vihasta puhisten ja Sohviijan silmiin katsoen isäntä ärjäsi:

— Sinäkö, lunttu, varastit tänäpäivänä minun lehmäni tuosta haasta?

— En pienempääkään ole ikinä varastanut, sitä vähemmän teidän lehmäanne, kuului Sohviijan tyyni vastaus.

— Kiellätkö! Etkö ole varastanut?

— En.

Silloin polkasi isäntä jalkaansa lattiaan, että kauvan jymisi nokinen pirtti sen iskun töminästä ja ärjäsi:

— Vaan minun kanssani et pelaudu pitkään! Jos et laita lehmää samalla kunnialla takaisin, niin kruunun kihlakalut tarttuvat kalvosiisi, eivätkä olekkaan kaukana.

Sohviijan kasvot punastuivat, mutta samassa kaivoi hän taskustaan punareunaisen kymmen-ruplasen, ojensi sen isännälle ja sanoi jäykästi:

— Ottakaa tästä niistä ohransiemenistäne niin paljon kun sielunne sietää, muuta velkaa minulla ei ole.

Isäntä hieman hölmistyi, katsoi kymmen-ruplaseen, että olisi tuokin saatava, vaan samassa kuitenkin kivahti:

— Ei mitään muuta kuin laita lehmäni takaisin!

— Minulla ei ole teidän lehmäanne. Ottakaa vaan tästä rahasta hinta niistä ohransiemenistä, toisti Sohviija ja ojennetussa kädessään piti yhä sitä kymmen-ruplasta.

Isäntä ärjäsi kahta kovemmin että

— Etkö sinä kuule että laita paikalla takaisin se minun lehmäni, tai lähden nimismiestä hakemaan!

— Tuokaa vaikka seitsemän nimismiestä. Minulla ei ole teidän lehmäanne. Miksi ette voi ottaa tästä rahasta niitten ohransiementen hintaa? sanoi Sohviija vapisevalla äänellä.

Isäntä ei sitä enään kuunnellut, kiukuissaan kiroillen meni vaan ulos, siten varsin näyttääkseen että hän lähtee ihan paikalla hakemaan nimismiestä.

Sohviija ei tähän muuta tainnut kun mennä kotiinsa ja vaikka koko ruumista vapisutti pelko Simulaisen uhkauksista, tuntui kuitenkin suloinen turvallisuus että Matti keksii jonkun keinon, koskapa se kielsi lehmää antamasta . . .

Nimismies ei joutanut tänä eikä toissa päivänäkään Simulaisen pyyntöä täyttämään ja Sohviija luuli Simu-

laisen uhkaukset jääneen paljaiksi uhkauksiksi. Mutta lauvantai päivänä, juuri kun parhaallaan Sohviija oli pirttiään puhdistamassa pyhäksi, ilmestyi Simulainen nimismiehen, poliisin ja neljän muun miehen kanssa kartanolle ja nähtävästi heillä oli taloon asiaa.

Tämän huomattuaan huomasi kummallinen voima Sohviijan ruumiin niin, että ihan lankavyyhtenä olisi lavahtanut alas, jos ei siinä silmänräpäyksessä olisi pääsyt pöytänsä taakse istumaan ja saanut päätänsä nojata pöytään.

— Herra Jumala hyvästi siunatkoon! Mitä kuitenkin on kaikki tämä, huokasi Sohviija painaessaan otsaansa pöydän laidalle ristiin puristettuihin käsiinsä ja jokahinen luun solmu vapisi kuni virrassa.

Hämmästyneet lapsetkin keräytyivät äitin ympärille, nykivät häntä olkapäistä ja kyselivät:

— Tulitteko kipeäksi, äiti? Tulitteko todellakin äiti kipeäksi . . ? Mitä tekisimme, äiti?

— En tiedä itsekkään . . . Huumasi vaan päättäni . . . Ehkäpä Jumala asettaa, kuuluivat Sohviijan heikot sanat ja hän pysyi vaan siinä paikallaan.

Nimismies tunsu hyväksi matkalla hiostuttuaan istahtaa nurmelle kartanon ulkopuolelle missä Elokuun herttaisen vilpoinen tuuli silloin tällöin hengähteli ja verkalleen huojutteli toukujen tähkiä. Tätä esimerkkiä seurasivat toisetkin ja istuivat nekin nurmelle mikä minnekin, mutta nimismiestä lähimmäksi istui Simulainen, jos tuota niinkuin tarvitseisi mitä puhella nimismiehen kanssa ennenkuin asiaan ryhdytään.

Nimismies ei kuitenkaan pitkään aikaan virkannut mitään, pyyhiskeli vaan nenäliinallaan kasvojaan ja kaulaansa ja väliin katseli vaalean sinertävälle järvelle, jonka pinnalla siellä täällä näkyi hienosti lipottelevia

värepillkkoja, jotka syntyivät hiljaisen helletuulen henkäilyistä.

— Todellakin kaunis ilma tänään . . . Ihmeen kaunis paikka tämä . . . ! Todella kaunis paikka tämä, ajatteli mielessään nimismies ja tunsu halun samaa sanoa muittenkin kuuloon, vaan kun tiesi että ne eivät kuitenkaan ymmärtäisi mikä on kaunista, mikä ei, niin jätti sanomatta; katseli vaan yhä ulapalle ja samalla tuntui siinä hauskalta viipyä.

Kumminkin muuttuivat nimismiehen kasvot asiallisen näköisiksi. Hän viittasi poliisia tuomaan laukkunsa josta kaivoi esille paperivihkon, kynän ja mustepullon. Vielä tuotti hän poliisilla erään seinää vasten pystyssä olevan laudan-palasen jonka pani sitten nurmella suorana olevain jalkainsa päälle, levitti sen paperivihkon, kirjoitti siihen muutamia sanoja ja viittasi poliisin käskemään Sohviijaa paikalle.

Sohviijan kasvot, tullessaan nimismiehen eteen, olivat vaaleat kuni haavan lastu äsköisen huumauksen tähden ja lisäksi senkin tähden kun hätäilevät lapset pitelivät häntä hameesta kiinni ja kuiskivat:

— Vievätkö ne Kyytön? Elkää antako, äiti, Kyyttöä! Ettehän anna äiti Kyyttöä, ettehän? Eihän Matti käskenynt antaa.

Kun kaikki muutkin, paitsi poliisia, istuivat nurmelle ja kun Sohviija tunsu ruumiinsa vapisevan että oli vaikea seisoa, niin istui hänkin nimismiehen lähelle, toiselle puolen nimismiehestä kuin Simulainen ja nykäsi valkeapohjaisen, suurikirjaisen päähuvivnsa silmilleen, ikäänkuin peittääkseen kasvojaan kirkkaalta puolipäivän auringon paisteelta.

Simulan isännän suuret ruskeat silmät mulkoilivat levottomina. Väliin ne aina volahtivat nimismieheen, että milloin tuota niinkuin tarvittaisiin julkista selitystä

ja kielen päällä olikin valmiina tusinoittain sanoja useammasta lajista, mitä vaan tarvittaisiin. Mutta nimismies kääntyi Sohviijaan ja kohteliaammasti, kuin Simulainen olisi suonut, sanoi:

— Tämä Simulan isäntä syyttää teitä lehmän varastuksesta. Oletteko varastanut häneltä lehmän kolme päivää sitten?

— En koskaan, herra nimismies, ole sellaista tehnyt. En neulaakaan ole ikänäni varastanut, sitä vähemmän lehmää, kuuluivat Sohviijan selvät, nöyramieliset sanat jotka tulivat Sohviijalta ikäänkuin itsestään Sohviijan niitä ajattelematta ja kuului niistä selvä viat tomuuden kaiku.

Nimismieskin oli hetken ääneti mutta taas jatkoi:

— Tämä Simulainen sanoo teiltä ostaneensa lehmän ja antaneensa sen Perttuliin asti teille ruokolle ja Perttulina hakeneensa lehmänsä pois, mutta te olisitte sen joku päivä sen perästä niin kutsutusta Mäkihaasta varastanut ja noutanut.

— Niin se oli, eikä mitenkään muuten ja minä tahdon — alkoi isäntä vihan kiihkossa, vaan nimismies keskeytti hänet kuullakseen Sohviijaa vieläkin.

— Minä otin tältä, alkoi Sohviija, keväällä puolen tynnyriä ohransiemeniä, jotka eivät kumminkaan itäneet — näette tuosta ohrasta minkälaista se on — ja niitten pantiksi annoin Perttuliin asti lehmän, jos en voisi maksaa. Mutta viikolla, keskiviikko kait se oli, kävin tälle niistä tarjoomassa rahaa, vaan ei ottanut, ärjyi vaan lehmää. Ja tässä on tämä kymmenen ruplaa vieläkin, ottakoon tästä sen velkansa ohransiemenistä.

— No miten se on oikein se asia, sanoi nimismiestikaisten ja kääntyi Simulaiseen päin, sillä yhäkin kuului Sohviijan sanoista että Sohviija oli oikeassa, jota

vastaan hänellä oli Simulaiseen epäilystä sen entisten sananalaisuuksien tähden.

— Se löpöttelee joutavia, siten vaan sotkeakseen asiaa, kivahti Simulainen. Katsokaa, herra vallesmanni, tätä ruokkokirjaa. Tässä on kirja joka näyttää miten on asia. Katsokaahan tätä!

Nimismies otti nyt neljäksi taitetun, taskussa rutistuneen ja inhottavan likaiseksi tuhrautuneen paperin, oikoi sen ja luki siitä kirjoitusta, luki uudestaankin, mietti välissä ja luki, sillä näkyi pelkäävän että kirjassa voipi olla vikaa vaikka muoto onkin hyvä.

— Te olette Perttulina vieneet tuon lehmän kotiinne, kuului nimismiehen umpimielinen sana.

— Niin. Juuri niin kuin kirjassa oli määrätty.

— Oletteko todellakin Simulan Mäkihaasta salaa vienyt tuon lehmän jonka olette myönyt tälle isännälle ja saaneet pitää Perttuliin asti ruokolla, sanoi nimismies kääntyen Sohviijaan.

— Johan sanoin että en neulaakaan ole ikänäni varastanut.

— Mutta onkos teillä Kyyttö kotona? keskeytti nimismies ja katsoi tuikeasti Sohviijan silmiin.

— On, vaan se on minun lehmäni. Se on ollut panttina, vaan tässä on kymmenen ruplaa siitä velasta.

— Mitä te puhutte enää panttikaupasta. Te olette myönyt sen lehmän Simulaiselle ja se on hänen, äsähti nimismies puolivihassa ja rupesi kirjoittamaan.

Kun nimismies oli kaksi sivua kirjoittanut paperiarkiinkin, niin kääntyi hän Simulaiseen päin ja kysyi:

— Voitteko todistaa että tämä Sohviija on varastanut ja salannut sen teidän ostamanne lehmän?

— Tässä on kaksi todistajaa, sanoi Simulainen ja viittasi kahteen takanaan nurmella istuvaan renkiin; ne tietävät.

Tämän kuultua renkien sydämet hytkähtivät ja kasvot kävivät loistaviksi, eikä nimismies kerinnyt edes kysyä kun toinen, isompi renki alkoi melkeen puoleksi huutaen kertoa:

— Olimme keskiviikkona keskellä päivää, juuri näihin aikoihin päivästä, leikkuupellolla, ja näimme kun tämä Sohviija tuota kangastietä juoksi edellä ja Kyyttö pötkyssä-hännin laukata kuosmitti perässä. Menimme tämän isännän kanssa katsomaan ja näimme että Mäkihaasta, jossa lehmä oli, oli aita revitty auki, josta lehmä oli päästetty ulos ja panna köhilöity sitten aita sijalleen.

Sitten hetken perästä tämä Sohviija tuli Simulaan kuten hyväkin vieras ja kun isäntä kaipasi lehmäänsä niin tämä kirveen silmään kielsi vieneensä lehmää.

Tämän kuultuaan nimismies vilkasi toiseen renkiin terävän silmäyksen ja kysyi:

— Oliko se niin?

— Oli. Niin se oli, kuului toisen rengin vastaus.

Nyt nimismiehen kasvot tulistuvat, mutta päätään alaspäin painamalla koetti hän salata mielensä ilmausta ja rupesi kirjoittamaan.

Nimismies oli nyt kirjoittanut ja kävi miettimään mitä nyt on tehtävä, kun tiesi Simulaisen pakottavan vangitsemaan Sohviijan. Väliin hän vilkasi aina niihin puhdaskasvoisiin lapsiin jotka silmät renkailaan katselivat vierasten meininkiä, mutta eivät siitä kumminkaan tajunneet mitään, ja väliin katseli aina rannan tuuheanmatalain petäjain välistä näkyvälle järven selälle, joka yhäkin lepäili tyyneenä, vaaleansinisenä kantana.

Tuokion siinä mietittyään nousi nimismies seisaalleen ja hieman virallisella tavalla sanoi:

— Tämä toimitus taitaa meiltä loppua . . . Minä kuitenkin pyydän Sohviijan lähtemään minua hieman saattamaan. Minulla on teille erityistä asiaa.

Tämä kelpasi Simulaisellekin. Hän arvasi että linnaan se nimismies passittaa Sohviijan kuitenkin vaikka se lasten tähden noin sanoo.

Ja niinpä nousivat kaikki seisaalleen lähteäkseen pois. Poliisikin kokosi nimismiehen paperit laukkuun, sitoi sen kielen kiinni ja pani viilekkeestä kainaloonsa. Sohviijakaan ei toista käskyä odottanut vaan oli valmis lähtemään nimismiehen mukaan. Mutta lapset kilmasivat äitistään pitelemään kiinni ja pyytelivät:

— Minäkin lähden, minäkin lähden. Mekin lähdemme! Saammehan, äiti, lähteä?

Mutta nimismies viittasi merenruokoisella kepillään lapsiin ja sanoi:

— Te ette saa tulla! Pysykää vaan kotona siksi kunnes äitinne tulee.

Tämän kuultua hytkähti jokaisen povessa ajatus että hyväpään tulee. Mutta Sohviija ei sitä ymmärtänyt muuksi kuin että nimismiehellä on jotakin sen asian suhteen hänelle sanomista jota ei salli lasten kuulla. Pyörähti hänkin siis kieltämään lapsia ja kehoitti niitä pysymään Mirrin luona kotona siksi kun hän tulee; heti hän tuleeekin. Ja niin lapset, jotka olivat usein ennenkin tottuneet jäämään kotiin äitin kylään lähtiessä, jäivät nytkin tyytyväisinä nokottamaan pihalle ja toisiaan käsistä pidellen yhdessä ryhmässä katsoivat menijöitten jälkeen, kun nimismies kirkasnappisine takkineen käveli jälkimäisenä ja äiti hänen rinnallaan kuullakseen mitä nimismiehellä olisi hänelle sanomista.

Nimismies oli ajatellut taivuttaa Simulaista sovintoon Sohviijan kanssa, etenkin kun näki että Sohviijalla on kymmenen ruplaa rahaa ja tiesi Simulaisen

mieheksi joka osaa rahan korjata silloin kun se on tarjona. Hän otti sen vuoksi nyt asiallisen muodon ja ikäänkuin määräten sanoi:

— Tämä asia on teillä sovittava . . . Tästä tulee paha asia jos tämä saa mennä oikeuden käsiin. Ja kun tällä leskellä on rahaakin että kykenee sovittamaan niin on paras sopia. Sovinnon poski se on sukea. Eikös niin, Simulainen, vai mitä?

Simulainen oli juuri parhaallaan ajattelemassa sitä miten Sohviija kerran todistajana ollessaan oli tuottanut hänelle häpeää, vaan paremmalla se nyt palkitaan, jonka tähden asetti äänensä niin jyrkäksi kuin vaan taisi ja äsähti:

— Ei puhuta mitään sovinnosta. Minä en kärsi rosvoja. Minä olen nyt sillä syömmen-nousemalla että minä en kärsi rosvoja. Antaa vaan mennä asian lain polkuja myöten!

— No — no, isäntä! Mitäs te tämän köyhän lesken selkänahalla teette. Paljon parempihan on tältä ottaa tuo kymmenen ruplaa.

— Minulla on kymmenruplasia entisiäkin. En ole sen vaivainen, äsähti taas Simulainen kesken nimismiehen puheen ja räväytti kämmeniään yhteen.

— Lisä ei luotaan lykkää, uudisti yhä nimismies. Jos onkin entisiä, niin kymmenen ruplaa on kymmenen ruplaa sittenkin. Eikös niin?

— Ei mitään mairituksia. Minä en kärsi rosvoja. Lain polkuja myöten vaan, sanoi Simulainen jyrkästi, joista sanoista kuului päättävä voima.

— Ettekö millään ehdolla sovi?

— En millään. En kerrassa millään. Minä en kärsi rosvoja, minä olen rosvoille vihainen.

Tuon viimeisen sanansa sanoi Simulainen niin jyrkällä tavalla, että pää tärisi mukana, siten saadakseen

vastapainoa sille huhulle, joka hänestä oli liikkeessä ja jonka hän itsekin tiesi, että hän muka suojelisi varkaita ja varkaitten tavaroita. Tunsipa ensikerran elämässään olevan tilaisuuden poistaa päältänsä ihan viskaamalla nämä rosvohuhut.

Nimismiehestä tuntui arvoaan alentavalta ruveta pitemmältä puhumaan Sohviijan ja Simulaisen välisestä sovinnosta, vaikka tunsikin sääliä Sohviijaa kohtaan, sillä hän Sohviijan väitöksistä näki ja kuuli että panttikaupasta on ollut puhe, vaikka kirjat viittasivat olleeksi todellisen kaupan. Mutta olihan se Sohviijan oma syy että antoi nimensä semmoiseen kirjaan. Nimismies istui nyt petäjän siimekseen kankaan tien vierellä ja samaa esimerkkiä seurasivat kaikki muutkin.

Sohviija luuli nyt nimismiehen sanovan hänelle viimeiset sanansa, joiden kuultua hän pääsee palamaan lastensa luokse kotiin. Hän istui siis aivan lähelle nimismiestä ja suurilla silmillään katseli nähtävällä luottavaisuudella häneen. Kun nimismies huomasi tämän Sohviijan vilpittömän luottavaisuuden häneen, niin kasvonsa värähtivät salaperäisesti ja pitkän aikaa oli hän ääneti ennenkuin mitään virkkoi, punoi vaan tummia viiksiään hienoilla hohtavan puhtailla sormillaan, joista muutamassa oli kaksi vahvaa kultasormusta.

Tuokion perästä hän viittasi poliisin tuomaan laukkunsa, josta otti kirjoitusneuvonsa käsille ja kirjoitti neljäsosa arkkiin muutamia sanoja. Laukkunsa kiinni pantuaan antoi hän sen poliisille ja, kääntyen Sohviijaan, ystävällisesti sanoi:

— Asiain näin ollen te saatte lähteä tämän poliisin mukana kaupunkiin.

— Kaupunkiin?! kuului Sohviijan suusta huudahdettava sana joka tuli ihan itsestään, sillä Sohviija ei ymmärtänyt muuta kuin että pitänee siellä jonkun syyn

tähden käydä. Mutta vaikka hän ei siinä sen pahempaa uskonut olevan niin kasvot kuitenkin lensivät punaisiksi kuin kekäle ja silmät pyöristyivät kuni suitsirenkaat, eikä hän kyennyt heti jatkamaan. Tuokion perästä hän vasta sanoi:

— En mitenkään saata kotona käymättä lähteä. Lapsethan kuolevat ikävään. Kuulittehan että aijoin vaan teitä vähän matkaa saattamaan, joten niillä on nyt jo kyllin ikävä minua odottaessa.

— No, eivät ne nyt niin pieniä ole että ikävään kuolevat, huomautti nimismies ja lisäsi: Kyllä teidän nyt täytyy seurata tätä poliisia!

— Herra Jumala! Mitä minulla on asiaa kaupunkiin? en ymmärrä, sanoi Sohviija hieman sortuneella äänellä ja kasvoissa näkyi selvä kauhistuksen ilme.

— No, kyllä poliisi sen teille sanoo siellä kaupungissa. Seuratkaahan nyt vaan poliisia, sanoi nimismies lohduttavalla äänellä ja nousi seisaalleen lähteäkseen omaa tietään kotiinsa.

— En kuitenkaan nyt tältä tieltäni lähde, lähden huomenna, kuului Sohviijan vapiseva ääni ja hän alkoi mennä kotiinsa päin ja samassa tuntui kuuma veri sähköä voimalla hurahtelevan läpi ruumiin.

Poliisi joka oli jo nimismiehen antaman kirjan pannut povitaskuunsa tarttui nyt Sohviijan olkapäähän ja vakavasti sanoi:

— Teidän täytyy nyt totella nimismiehen sanaa ja seurata minua, ei auta muu mikään, ja samassa pyöräytti voimakkaalla kädellään Sohviijan ympäriinsä.

— Rakas Isä, Jumala taivaassa! huudahti Sohviija ja voimakas itku puhkesi ulos, sillä nyt ymmärsi hän mikä on tekeillä. Ja itse tietämättään tulivat itkun seassa sanat:

— Lasteni tähden. — Oi, rakas Jumala taivaassa! Mitä te nyt mi—minusta? Tässä on tämä kymmenen ruplaa siitä velasta!

— Tämän nähdessään Simulainen päästi ilkeän naurun ja ivallisesti huusi:

— Vai olisi akalla kymmenen ruplaa! Vai kymmenellä ruplalla akka selvittäisi lehmän varkausjutun!

Samassa Simulaisen rengitkin rähähtivät inhottavaan nauruun, juuri semmoiseen jonka tiesivät isännälle kelpaavan ja huusivat:

— Nyt akka tietää minkälaisia ovat uudet tuumat, tietää maar minkälaisia ovat uudet tuumat! Ihan varmaan tietää kaupungista palatessaan minkälaisia ovat uudet tuumat.

Tämä kaikki, poliisin häntä järkähtämättömästi pakottaessa itseään seuraamaan, meni Sohviijan läpi niin että hän tuli ikäänkuin humaltuneeksi. Hän itki vaan, vaikka ei tiennyt mitä itki ja vaistomaisesti lähti siirtymään sinnepäin mihin tiesi poliisin häntä pakottavan. Hänestä tuntui melkein lohduttavalta päästä siitä paikasta pois niin kauvas ettei Simulaisen eikä hänen renkiensä ääni kuuluisi eikä heitä itseä näkyisi.

5 LUKU.

Matti vartoi läheisissä taloissa tänä päivänä ja piti korvansa ja silmänsä auki näkemään ja kuulemaan mitä Sohviijalle tapahtuu. Ja kun kuuli että Sohviija oli vankina viety Lieverin kaupunkiin niin kiirehti hän heti Kytölään katsomaan ja hyvittämään lapsia.

Matti kun oli sanonut että äiti ei tule ennenkuin kolmen viikon perästä, niin parahtivat lapset kohtikurkkuaan itkemään, paitsi pieni Matti, nähdessään toisten hädän, vaistomaisesti kierti kätensä Matin kaulaan. Ja kun ei muuta osannut sanoa, niin sanoi:

— Milloinka ne ovat ne kolme viikkoa, jolloin äiti tulee leipomaan meille rieskaa?

— Eikö teillä ole leipää? kysyi Matti kääntyen vanhempiin lapsiin.

— On kolme leipää, vaan niistä jauhoista, mitkä tuolla vakassa ovat, aikoi äiti tänä päivänä tehdä pyhäksi rieskaa, kuului lasten suusta surullinen sana.

Samassa näki Matti kun Simulainen talutti Kyyttöä navettakartanon taitse vievää kujaa kotiinsa päin. Oli löytänyt sen rantahaasta, johon Sohviija oli sen vienyt päiväksi. Tämän nähtyään Matti siirti selkensä akkunan kohtaan etteivät lapset huomaisi Kyytön menoa.

Mattikin tuli tästä näystä puhumattomaksi. Olisi saattanut melkein itkeä yhdessä lasten kanssa, mutta sitä hän ei kuitenkaan tehnyt. Pitkän äänettömyyden perästä sanoi Matti:

— Elkkää kuitenkin ikävöikö äitiä! kyllä Jumala teistä huolen pitää. Jumala antaa teille kaikkea mitä vaan tarvitsette.

— Antaako Jumala leipääkin? kuului pienen Matin kysymys, ja itse ajattelemattaan puristi hän vieläkin lujemmin Mattia kaulasta.

— Antaa. Jumala voi antaa mitä ikinä vaan tarvitsette, kuului Matin sydämellinen vastaus ja lämpimämmin kuin koskaan ennen silitteli hän pienen Matin pellavatukkaista päätä.

Vielä useita kertoja pyydettyään lapsia jättämään itkunsa, lähti Matti Kytölästä ja meni hänkin Lieverin kaupunkiin kuulemaan mihin Sohviija joutui ja kuuluaan että Sohviija oli joutunut vankeuteen niin kauvaksi kuin oikeus tutkii asian, meni Matti erääseen ruokakauppaan ostaen siitä taakan leipiä ja kaksi leiviskää voita. Näitten kanssa palasi hän elokuun pimeänä yösydämenä Kytölään, jossa lapset kyllykseen itkettyään olivat nukkuneet sikeimmilleen. Matti ei mennyt Kytölässä pirttiin, peläten että lapset voisivat häntä säikähtää, kun hän ei milloinkaan ollut yöllä Kytölässä käynyt. Sitä paitsi tuntui Matista muuten somalta olla hieman kujeellinen. Sen vuoksi hän ulkoapäin aukaisi pirtin karsinaseinässä olevan juoksulaudalla tukittavan akkunan ja pujotti siitä akkunasta sisään paksun leivän, jonka päälle asetti ison tökäleen voita, laski sen akkunan alla olevalle penkille ja veti juoksulaudan akkunan suulle kuten oli ollutkin.

Huomenna tuli Matti käymään Kytölässä ja tervehdittyään lapsia otti taas pienen Matin polvelleen ja kysyi:

— Onko Jumala teille lähettänyt mitään syömistä?

— On. Ette usko, Matti, kun tänä aamuna herättyämme näimme että penkillä, tässä juuri, oli suuri leipä ja sen päällä aikanen vänkäle voita, kiirehtivät lapset sanomaan ihastuksissaan ja näyttivät kokonaan unohtaneen surunsa.

— Johan minä sanoin eilen että kyllä Jumala teistä huolen pitää siksi kunnes äiti tulee.

— Mistä sillä Jumalalla on voita? Onko sillä lehmiä? kysyi pieni Matti sormeaa suussaan pyöritellen ja silmät pyörivät epätietoisina.

— No mitenkäs muuten. On kai sillä lehmiä. Aivanhan se voi oli samallaista kuin sekin jota äiti Kyytön maidosta kirsusi, keskeytti Siiri, pientä Mattia vanhempi tyttö.

— On sillä Jumalalla lehmiä, mukautti Matti kun kuuli vanhempain lasten käsittävän sen seikan siihen tapaan. Jumalanhan ne ovat kaikki lehmät. Hän antaa niitten vaan olla ihmisillä lainassa.

— Onko se Kyyttökin Jumalan lehmä? keskeytti pieni Matti.

— On. On se Kyyttökin.

— Onko se Jumala vienyt sen pois, kun se eilen oli kadonnut meidän ranta-aituuksesta?

— Kyytön on vienyt ranta-aituuksesta paha ihminen, vaan senpä tähden Jumala teille lähettääkin leipää ja voita.

— Lähettääkö Jumala tulevana yönäkin leivän ja voita?

— Kyllä, jos vaan iltasella nukkumaan ruvetessa rukoillette Jumalaa ja olette tyytyväiset ja iloiset ettekä ikävöi äitiä.

— Miten me rukoilisimme Jumalaa että se kuulisi?

— Ruvetkaa iltasella nukkumaan ruvetessanne vuoteenne viereen polvillenne, pankaa kätenne ristiin ja lukekaa Isämeitä ja Herransiunaus! Osaatteko te ne ulkoa?

— Osaamme. Äiti on meille kaikille ne opettanut, mutta miten se Jumala sen kuulisi?

— Jumala kun asuu korkealla taivaassa niin se sieltä näkee ja kuulee kaikkien puutokset.

— Sielläkö sillä on lehmätkin korkealla taivaassa?

— Ei. Johan minä sanoin että Jumala antaa ihmisten pitää niitä lainassa täällä missä ihmiset asuvatkin.

Nyt huomasi pieni Matti tulleensa kyselemisessään entisille jälilleen, joten jäi sormeaan suussaan pyöritellen miettimään mitä hän vielä kyselisi.

Matti, kun näki että kaikki lapset melkein uskoivat samaa mitä pieni Mattikin, lasi pienen Matin pois polveltaan ja lähti ulos, jolta tieltään hän sanan puhumatta meni kylään.

Leipäsäkkinsä ja voiämpärinsä kätki Matti erääseen niittytatoon, josta hän samalla tavalla kävi joka yö Kytölän lapsille toimittamassa annoksensa.

Kylälle lensi huhu että on joku ihminen, joka sillä tavalla on ruvennut Kytölän lapsia elättämään. Se herätti talojen emännissä erityistä lämpimyyttä Kytölän lapsiin ja toivat nekin puolestaan mikä mitäkin, mikä piimää, mikä maitoa, mikä valmisti keittoakin, sillä leipää ja voita eivät lapset tarvinneet, sen ihmeellisen antajan tuomiset riittivät siinä suhteessa yllin kyllin.

Matti kuuli salaviihkaa että hän sillä teollaan oli saanut kylän emännät tavallista enemmän kiintymään Kytölän lapsiin. Hän ei siis käynyt Kytölässä kolmeen viikkoon, välttääkseen kaikkia luuloja. Ja somalle se Matista tuntui kun ei kukaan voinut arvata että se oli hän,

joka yöllä aina kävi toimittamassa Kytölän pirttiin voita ja leipää. Ja vaikka Matti nyt nähtiinkin kerjäreivän kotikylällään kauvemmin kuin koskaan ennen, niin, kun Matti ei koskaan kerjännyt matkaansa leipää eikä voita, oli mahdotonta uskoakin että se Kytölän lasten ruokkija oli Matti. Kaikki luulivat vaan Matin vartovan Sohviijaa tuomittavaksi, päästäkseen ansaitsemaan sen kymmenen ruplaa, ja sen odottamisen takia viipyvän kylällä.

Kun Matti oli niistä asioista umpimielinen eikä kenellenkään puhunut sanaakaan, niin monet pelkäsivät Matin Sohviijalle kostavan pahana päivänä sen, kun Matti oli aikanaan saanut Sohviijalta rukkaset. Koettivat sen vuoksi aina Matin kuullen puhua Sohviijasta säälien, saadakseen siten vaikutetuksi Mattiin Sohviijan syyttömyyden tunnetta. Mutta Matti ei sitä ollut kuulevinaan, tapansa mukaan vaan joka talossa joka päivämitteli mukanaan kulettamiaan raippavitsoja, että olivatko ne niin pitkät kuin niitten lain mukaan piti olla vai olivatko kuivaneet lyhemmiksi, tai oliko ehkä joku ylimielinen Matin nukkuessa leikannut ne lyhemmiksi kuten usein sattui, jolloin Matin aina täytyi lyhyen sijaan laittaa uusi vitsa. Sattuipa usein että vaikka Matti sitä vit-sakimppuaan nukkuessaan säilytteli vieressään ja vaatteeseen käärittynä, niin huomasi hän herättyään että vitsat olivat kääreen kanssa leikatut lyhemmiksi. Silloin Matilla oli kiire työ saada ne laitetuksi uudestaan. Matti lähetteli jyrkkiä katseita niihin joiden työkse luuli vit-sainsa leikkelemisen, mutta ei hän koskaan puhunut heille sanaakaan, haki vaan metsästä uudet vitsat, laitto ne kuntoon ja oli taas levollinen kuten ennenkin . . .

Välikäräjät oli Sohviijan asian takia määrätty täksi päiväksi ja oli Sohviija jo tuotu käräjätaloon. Mitään tajuamattoman näköisenä istui Sohviija käräjätalon pirtin

penkillä ja itkusta hämärtyneillä, kuoppaan painuneilla silmillään katseli helmassaan oleviin käsiinsä, jotka van-
kilan karkean sarkanutun väljistä hihoista pujottivat esiin, eikä huomannut monia säälien katselevia tutta-
viaan pirtin molemmilla puolilla. Koko olento tuntui olevan ihan kuin turta puu. Ei tuntenut siinä häpeää siitä että oli vankina, ei arkuutta tuomion pelosta. Ainoa mikä hieman häämötti mielessä oli se ettei toivonut enää koskaan näkevänsä lapsiaan, vaikkapa noina kolmena viikkona linnassa ollessaan juuri lastensa tähden oli itkenyt itsensä niin kuivaksi ettei kyyneltäkään enää tullut esiin.

Syyskuun pilvinen päivä oli kuitenkin kulunut siksi että oikeus oli jo käräjahuoneessa sijoittunut istumaan. Vanginkulettajan johtamana astui nyt sisään Sohviija joka seisahtui uunin viereen, nojaten itsensä kylmältä tuntuvaan uunin rintaan ja polvensa tunki hän va-
pisevan.

Harmaahapsinen tuomari, paksuna ja jäykkänä kuni patapölkky, istui keskellä huonetta seisovan ja kaiken-
moisilla kirjoilla ja paperiluntilla täytetyn pöydän ta-
kana, jonka päässä nuori kirjuri kirjoittaa ratuutti ja väliin aina puhua muritti muutamia sanoja, joista Soh-
viija ei tajunnut, loitsuako se oli vai laulua. Mutta nyt korjasi tuomari kultasankaiset silmälasit paksun-tölis-
kölle nenälleen, oikasi paksun olentonsa pystymmäksi tavallista ja katsahti huoneen kaikille suunnille oliko kaikki niinkuin olla piti. Vanki seiso i uunin vierellä, jonka takana oven puolella seisoivat poliisi ja vanginku-
lettaja. Vähän syrjässä taas seiso i nimismies yleisen syyttäjän sijalla. Toisaalla seiso i Simulaisen kanssa rinnakkain tuomarin varsinainen apulainen, pitkä kan-
nekirja ja lehmän ruokkokirja sekä valtakirja käsissään, valmiina Simulaisen puolesta tekemään kannetta. Kun

lautakuntakin istui paikallaan vastapäätä asiallisia, niin tuomari mitään puhumatta viittasi apulaisensa antamaan paperinsa hänelle.

Tuomarilla oli kauvan palvelleeseen apulaiseensa erinomainen luottamus, kun tämä koko viitenätoista vuotena, jonka ajan hän oli apulaisen kanssa ollut yksissä, ei ollut kertaakaan ollut väärältä puolen asiaa ajamassa. Niinpä tunki hän nytkin lämpimän löyhäyksen povessaan niitä kirjoja käsiinsä ottaessaan ja puhtaudesta kimaltelevain silmälasiansa läpi vilkasi hän suopean silmäyksen apulaiseensa, ikäänkuin olisi sillä tahatonut sanoa että sinulla on oikein. Sitten hän leimasimellaan rusautti pari kertaa niihin papereihin ja rupesi ruotsinvoittoisella kielellään lukea toilitamaan, josta ei Sohviijan mieleen pystynyt yhtään sanaa.

Tuomari kääntyi sen jälkeen ja vilkasi tuiman katseen Sohviijaan päästä jalkoihin asti, muutti äänensäkin aivan jyriseväksi ja harmaan napin laisilla pienillä silmillään läpätunkevan-näköisesti tuijottaen kysyi:

— Oleko sine varastanu iso-Simula lehme?

— En, kuului Sohviijan värisevä sana.

— Ja sine ole varastanu iso-Simula lehme, kuului yhä äkäisempi ääni tuomarin paksuhuulisesta, melkein pyöreänä töröttävästä suusta ja yhä tulisempina paloiivat syvälle päin sisään uponneet pyöreät silmät.

— En ole varastanut . . . Oli panttina . . . Kymmenen ruplaa olisin antanut — näki sen tämä nimismieskin, sai Sohviija suurella ponnistuksella sanotuksi, vaan viimeinen sana sortui kurkunperästä kohoavaan karvaaseen palaan.

Tämän kuultuaan tuomari jyristi kumpaisellakin kantapäällään lattiaan ja molemmilla nyrkeillään pöytään, jotta tärisi koko rakennus, ja säksenti että

— Sine ole varastanu iso-Simula lehme!

Sohviija ei saanut enää suutaan auki sanomaan mitään, vaikka sydämensä tunsi halkeavan sanomisesta. Se kurkkuun kohonnut pala, ja se ettei linnassa kolmeen viikkoon oltu annettu kenenkään kanssa puhua yhtään sanaa, joten koko puhekykykin tuntui kadonneen, salpasi kielen niin ettei voinut ääntää mitään.

Tuomari toivoi ankaruudellaan voittavansa sen että Sohviija tunnustaisi rikoksensa ja selittäisi syynsä minkä tähden hän tuli sen tehneeksi, joten ehkä voisi saada asiansa hieman lievemmäksi. Mutta kun ei Sohviija sittenkään tunnustanut, niin kääntyi tuomari kantajien puoleen ja leppoisesti kysyi:

— Onko teillä todistajia?

— On Mikko Pyökäinen ja Salomo Kärppi, sanoi tuomarinapulainen, katsoen pieneen paperilappuun, jota sanoessa tuomarinapulaisen ääni kuului aivan rauhalliselta ja samalla sulavasti asialliselta.

Esillehuutaja näkyi tietävän itsestään että todistajat ovat huudettavat sisään; hän siis aukaisi oven ja samalla kuului kaikua ääni:

— Mikko Pyökäinen ja Salomo Kärppi sisään!

Tämän kuultuaan syöksähtivät esillehuutajan edellä Simulaisen kaksi renkiä sisään, ne samat, jotka olivat Sohviijalta lehmää olleet hakemassa ja Kytölässä poliisitutkinrossakin. Heidän loistavista kasvoistaan näkyi jo selvään että he tietävät asiaan jotakin ja reippaina astuivatkin miehet pöydän ääreen, jossa auki rehottavan Raamatun lehdille laskivat sormensa.

Ja kun tuomari alkoi lukea: Mine Mikko Pyökeinen, niin Mikko Pyökäinen sanoi samalla tavalla, ja kun taas kuului tuomarin suusta: Mine Salomo Kerppi, niin Salomo Kärppi sanoi samalla tavalla ja koko valansa vannoiivat Mikko ja Salomo samalla murteella,

ihan kirjaimesta kirjaimen, aivan kuin tuomarin suusta kuului. Tämä tuntui tuomarista vallan somalta. Hän uskoi nyt ilman muistuttamattakin heidän antavan valalle pyhän arvon, pyhemmän kuin yksikään entisistä todistajista joita hän oli vannottanut ja jotka eivät olleet niin puhtaasti valaansa hänen murteellaan lukeneet. Mikon ja Salomon mielessä olivat kuitenkin isännän kehoitukset puhumaan niin ja niin ja toiseksi se lysti päästä näkemään Sohviijaa piiskattavan kun eivät olleet ennen sattuneet sellaista näkemään. He tahtoivat sen aatteen eteen tehdä parastaan, joten mieli valaa vannotessa oli Mikolla ja Salomolla kokonaan siinä ja valan sanat menivät vaistomaisesti sen mukaan kuin tuomarin sanat kuuluivat.

Tuomari kuitenkin varmuuden vuoksi hyvin kunnioittavalla tavalla sanoi: Muistaka vala! ja pyöreillä tuppisilmillään katseli poikia päästä jalkoihin asti ja alkoi kysellä mitä he tietäisivät.

Mikko ja Salomo olivat todistaneet jokaisen sanan niin tapahtuneeksi kuin kannekirjaan oli kirjoitettu, jonka tähden tuomarin povessa tuntui uusi kunnioitus vanhaa palvelijaansa kohtaan, joka oli taas kuten aina ennenkin oikeaa asiaa ajamassa ja saattamassa pahantekijää ansaittuun rangaistukseensa. Niinpä hän nyt ystävällisesti nyökäyttikin päätään apulaiselleen, kun tämä tuomiontekemisajaksi toiseen huoneeseen poistuaan melkein kuiskaamalla sanoi:

— Kun on kanne näytetty toteen niin pyydetään vastaajan langettamista lailliseen edesvastaukseen.

Sohviija ei tästä kaikesta jaksanut käsittää mitään ja heräsi kuin unestaan, kun poliisi alkoi häntä olkapäästä nykiä lähtemään ulos. Eikä vielä ulostultuaanakaan Sohviija huomannut mitään, vaikka väkijoukossa kuului miehestä mieheen kulkeva kuiske:

— Huomenna on Matilla työtä, huomenna on Matilla työpäivä. Huomenna on Matilla kymmenen ruplan päivä. Sohviijan korvissa vaan suhisi, pyörryttämään mieli päätä ja sydänelässä ellosteli niin ilkeästi että koko olento tuntui olevan aivan luhistumassa maan tasalle.

Pitkän tuokion perästä aukesi oikeushuoneen ovi, josta ihmisiä rupesi ihan kilvassa sumppuutumaan sisään niin paljon kuin heitä vaan oli siinä talossa, että läpi tungoksen täytyi poliisin vetää Sohviijaa kädestä juuri kuin elukkaa teuraspenkkiin. Rintimäiseksi tuomarin eteen seisautti poliisi Sohviijan jonka huomattuaan tuomari rupesi lukea tolkuttamaan:

— Kihlakunnanoikeus on temen asian ottanut tutkittavaks ja nekee toteen neytetyks, että Sohviija Siira on iso-Simulalta varastanut yhden lehmen, niin sentheden oikeus tuumitse Sohviija Siiran rautakaulas kansan edes seisomas yks tunti ja kolmekymmentekaks pari raippoja . . . Tyytykö hen tehen peetöksen?

Tätä viimeistä sanaa sanoessaan tuomari katsoi niin tuikeasti Sohviijaan kun vaan taisi ja paksuhuulinen suu jäi melkein pyöreäksi odottamaan Sohviijan vastausta. Mutta Sohviija ei huomannut tuomarin viimeistä sanaa enemmän kuin muitakaan, seisoa tökötti vaan kasvot tuhostuneen näköisinä ja põheisillä silmillään katsoi tuomarin yli näkyvään suurilehtiseen fiikukseen, joka suuresta akkunasta tulevassa syyskuun auringon valossa mieluisen näköisenä seisoa lemotti. Ei hän siitäkään kuitenkaan mitään nähnyt, koko ajatus oli juuri kuin sammunut.

Tuomari tämän nähtyään jysäytti kantapäällään lattiaan ja äsähti:

— Tyytykö sine tehe peetökse?

Sohviijan koko ruumis hytkähti ja hän alkoi hätköiden sommitella:

No olisinhan minä jo silloin sen kymmenen rup-
laa . . . Siitä olen vähän kuluttanut. Panttinahan se
lehmä oli. Eikä kymmenen ruplaa ole vähän puolesta
tynnyristä. Minä olisin sen jo kokonaankin antanut.
Näki sen tämä nimismieskin.

Nyt tulistuiivat tuomarin pulleat kasvot ja kumpai-
sellakin kantapäällään jyristi hän lattiaan sekä kahdella
nyrkillään pöytään ja vihasta sähisten säksenti:

— Ja mine kysy, tyytykö sine tehe peetökse?

Nyt poliisi kuiskasi Sohviijan korvaan:

— Sano, että tyydyn.

Sohviija kun ei muutakaan osannut sanoa niin
sanoi, että tyydyn, vaikkapa ei rahtuistakaan tiennyt
mitä se merkitsi. Hyvälle kuitenkin tuntui, kun sen
sanan sanottuaan sai palata siitä tukahduttavasta tun-
goksesta ulos, jossa henkeen löyhähti mieluinen raitis
ilma.

6 LUKU.

Kun nyt oikeuden pöytäkirjoihin oli saatu merkityksi että Sohviija tyytyy päätökseen eikä aijo valittaa sen yli hovioikeuteen, niin jäi nimismiehen toimeksi saattaa päätös täytäntöön. Sohviijaa ei enää vietykään Lieverin kaupungin vankilaan, vaan sai hän jäädä vanginkuljettajan huostaan siksi kunnes nimismies toimittaa hänet kerrassaan irti.

Nimismies kutsui nyt Matin puheilleen. Matti tuli kuten ennenkin, mutta ylpeämmän näköisenä kuin ennen, eikä ollut virkapukunsa päällään kuten ennen. Sentähden nimismies tekeytyi iloiselle tuulelle ja Mattia tervehtiessään jo huudahtaen sanoi:

— No, nythän meillä on taas yhteinen toimi suoritettavana. Se Kytölän leski tuomittiin saamaan ei vähemmän kuin kolmekymmentäkaksi paria raippoja.

— Tuomitkaa vaan, mutta minä en lyö syytöntä, sanoi Matti ja keikautti päätään vielä merkiksi että hän ei ole tyytyväinen siihen päätökseen.

— No — mutta se kun on tuomittu niin meidän täytyy —

— Tuomitkoot, mitä tuomitsevat, mutta minä en lyö syytöntä, kuului Matin suusta yhä jäykempi sana,

jonka sanottuaan Matti nipisti paksut huulensakin visumpaan kiinni, siten näyttääkseen että ei tule enempää.

— Se on juuri se että Sohviija on tuomittu ja tuomio täytyy meidän virkamme puolesta panna täytäntöön; me olemme virkamiehiä, eikö niin Matti?

— Ne ovat muut, jotka lukevat lakia ja tuomitsevat, vaan se olen minä, joka lain panen täytäntöön. Minä olen lain loppu ja sentähden minä korkeimpana lain haltijana en lyö syytöntä.

Matin viimeisissä sanoissa nimismies kuuli niin jyri-sevän painon että hän tunsii olevan mahdotonta suorilla sanoilla saada Mattia taipumaan. Hän jäi sentähden miettimään hetkeksi.

Nimismies tiesi että paikkakunnalla tuskin löytyisi miestä joka rupeaisi Sohviijaa ruoskimaan, paitsi jotakin Simulaisen käskyläistä. Mutta kun Simulaisen käskyläisten käsiin ei nimismies tahtonut Sohviijaa panna niin kävi hän yhä Mattia taivuttelemaan.

— Mutta nyt, alkoi nimismies, on se ikävintä kun Matti on ollut kymmenen vuotta tässä virassa ja toimittanut tehtävänsä niin hyvin ettei kukaan paremmin, sen tietää Keisarikin, eikä Matti ole tästä saanut mitään palkintoa. Niinpä onkin viimeisten tietojen mukaan Keisari Matille, korkeimmalle lain haltijalle, päättänyt annettavaksi kymmenen vuoden kiitettävästä palveluksesta kunniamerkin, ihan ensimmäisen luokan kunniamerkin, joka on aina kaulassa kannettava. Arvaan että se on jo tulossa ja saapuu minulle huomenaamuna tulevassa postissa sinulle annettavaksi. Vaan nyt jos tässä viime tingassa Matti ei taipuisi toimittamaan virkatehtävänsä niin minä en voisi, enkä saisikaan, antaa sitä Matille. Tämä olisi minustakin sangen ikävä, jos nyt Matin täytyisi jäädä ilman sitä, kun kymmenen vuoden palveluksellaan on sen hyvin ansainnut.

— Oli mitä oli vaan minä en lyö syytöntä, sanoi Matti yhä jyrkemällä tavalla ja päällään nyökytti jokaisen sanansa mukaan.

Nimismies oli kauvan ääneti, mutta viimein sanoi hän hyvin ystävällisesti:

— No — mutta tulehan huomisaamuna tänne puetuna virkapukuusi, niin voimme kiinnittää sen postissa tulevan, juuri itsensä Keisarin antaman ensimmäisen luokan kunniamerkin Matin kaulaan. Olen varma että Matti tulee mieltymään siihen ja aloittaa toisen kymmenen-vuoden palveluksen yhtä suurella uskollisuudella kun tämän edellisinkin, ja uskonpa että Matti saa silloin ritarimerkin, jommoista eivät saa muut kuin kaikkein korkeimmat, kaiken ikänsä keisarin henkivartiaväessä palvelleet kenraalit.

Matti seisoi nyt kauvan ääneti, puoleksi kiinni puristetuin silmin katsoen kuvikkaaseen akkunan uutimeen ja partaisista kasvoista näkyi että ajatukset hapuilivat sitä tai tätä. Viimein hän kuitenkin sanaa puhumatta lähti ulos ja sille tielle katosi.

Nimismies uskoi kumminkin Matin huomisaamuna tulevan ja niinpä hän Matin lähdettyä meni sepän pajaan, jossa sepän kanssa yhdessä keksien valmistivat paksusta kuparipelistä noin korttelia yli laajan, pyöreän, kirkkaaksi ja sileäksi tahkotun lotikan, johon lyötiin monenmoisia merkkiä ja laitettiin kirkkaaksi hiotusta kuparilangasta tehtyihin, suurisilmukkaisiin vitjoihin. Näillä oli lotikka sidottava kaulaan niin että se tulisi riippumaan rinnalla.

Koko viime yötienoon oli Matti miettinyt miten pääsisi kiertymään, virkaansa menettämättä, ettei tarvitseisi ruveta Sohviijaa ruoskimaan, mutta asia ei kuitenkaan selvinnyt sen selvemmäksi.

Vaan huomenaamuna tuli Matti nimismiehen asuntoon täydessä virkapuvussaan, puhdaskasvoisena ja vitsakimppu kädessään, kuten ennenkin asiaan lähtiessä.

Nimismies, nähdessään Matin, ihastuneena huudahti:

— No nyt! Johan se Matti taas on entinen Matti. Mutta katsokaas minkälainen kuitenkin tuli postissa kuten ennustin. Katsoppas tätä! Tämänlaista ei ole kuin kolmella miehellä tässä valtakunnassa ja tämän saat nyt ihan paikalla kaulaasi, jos lupaudut lähtemään Sohviijan ruoskimiseen, ilman et tulisi sitä saamaan koskaan.

Matin koko ruumis hytkähti nähdessään sen lotikan ja suu sievässä mytyssä katseli hän lotikkaa ja ajatteli miten tuo sentään on sopiva uudeksi hupsunmerkiksi, se voi kerjätessä tuottaa suuriakin. Samalla mietti hän että jos hän ei hiljankaan taipuisi Sohviijan ruoskimiseen, johon ne sitten saisivat ehkä jonkun Simulaisen kätyrin, niin lopulta Sohviija joutuisi suden suusta karhun kitaan. Nyt Matti punalti päättään ja sanoi:

— No, kun saanen tehdä sen ruoskimisen niinkuin minä tahdon ja saanen tämän jo sinne lähtiessäni kaulaani, niin samapa tuo lienee.

— Mitenkäs muuten! huudahti nimismies. Enhän koskaan ole Mattia neuvonut virkansa työssä ja ainahan Matti on tehnyt työnsä ihan juuri niinkuin tehdä on pitänyt. Kuinkas minä nytkään tulisin ja tahtoisinkaan tulla neuvomaan . . . No nyt se pannaan kaulaan . . . Kas tässä . . . No, nyt se on Matti juuri sellaisessa hankkeessa kuin olen toivonut kerran näkeväni — oi ihme . . . Tuleppas tänne ison kuvastimen ääreen katsomaan kuvaasi, miten erinomaista on nähdä virkanutun päällä tuommoiset kultaketjut ja entäs tää kultainen kelles? Siinä ei ole kultaa säästetty. Koitappas itse-

kin. Ja tuo merkkien paljous, mitä he sitten lienevätkin, niitä ei ymmärrä meikäläiset, mutta kyllä niillä on merkityksensä siellä heidän kirjoissaan, niissä keisarin omista kirjoissa.

Matti kun tunsikin että nimismies pitää häntä kerrassaan niin hupsuna ettei hän ymmärrä sitä lotikkaa, mikä se on, niin varsin heittäytyi näyttämään että hän todella onkin niin hupsu. Hän katseli itseään nimismiehen suuren kuvastimen edessä, josta näki koko kuvansa, sukki siinä partaansa, laitteli sitä ja hymyillen aina näpissään nosti sitä kaulassaan riippuvaa vaskilotikkaa ja hymähti:

— Niin se on että muut miehet ne lukevat lakia vaan minä sen panen käytäntöön.

Väliin aina Matti kävellä roikkaili nimismiehen salin lattialla ja sormellaan hiljalleen koputti siihen lotikkaan ja silloin tällöin aina hymähti:

— Ne ovat muut miehet ne jotka lukevat lakia, vaan minä olen se mies joka panen sen käytäntöön . . .

Rangaistuspaikalle tultuaan luuli Matti saavansa niillä tamineillaan ihmetyttää suurta kansan joukkoa, mutta siellä ei kuitenkaan ollut muita asiaan kuulumattomia kuin Simulan rengit Mikko ja Salomo, jotka isännältään saivat luvan mennä sinne katsomaan, kun hyvästi todistivat. Matti ei siitä kumminkaan välittänyt, oliko paljon tahi vähän näkijöitä, virallisesti takakeikkana vaan käveli vitsakimppu kainalossa sen hirsipuun vaiheella, jonka juuressa Sohviija rautapanta kaulassa vaaheana seisoi ja väliin korotti sameat silmänsä korkeuteen ja huulet liikkuiivat . . .

Nyt oli kuitenkin Sohviijan rautakaulassa seisomistunti loppuun kulunut. Silloin sidottiin nuorat Sohviijan kalvosiin, riistettiin vaatteet että paljas selkä tuli näky-

viin ja samassa kiskastiin nuorilla ylös maasta. Silloin Sohviijan suusta kuului sydäntä vihlaiseva parahdus:

— Herra, taivaan Jumala, ota jo henkeni! Rakas Jeesus, ota henkeni, ja Sohviija painoi päänsä olkapäähänsä, toivossa saada nukkua ijankaikkisuusuneen ennenkuin saa tuntea yhtään piiskan huimausta.

Matti seisoi nyt levällä-jaloin paikallaan ja vitsapari kourassaan odotti nimismiehen määräystä sekä oli valmis sitä tottelemaan.

Matti hujautti nyt kädellään vihaisemmin kuin tavallisesti, mutta vitsat putosivatkin Matin kädestä maahan, eikä yksikään niistä koskenut Sohviijaan.

Silloin nimismies punalti päätään ja huudahti:

— Noo — Matti! Ei sillä lailla!

Matti oikasi itsensä ryhdikkäämmäksi kuin koskaan ennen eläessään, siirtyi sitten nimismiehen eteen ja sormellaan koputtaen siihen kaulassaan riippuvaan vaskilotikkaan sanoi:

— Minua ei saa opettaa! Minä olen se joka panen lain käytäntöön enkä lyö syytöntä.

— Pitää edes vähän lyödä, kuului nimismiehen pyytelevä sana ja kun laissa määrätty väliaika oli loppuun kulunut, niin pitemmittä puheitta täytyi määrätä toinen isku, mutta Matti teki sen samalla tavalla.

Nimismies äsähti kiivaammin että ei sillä lailla. Mutta Matti polkasi suurella jalallaan multaiseen tanteeeseen, että kauvas ympärille pölähti kuiva poro ja yhä kiivaammin sormellaan koputtaen siihen vaskilotikkaan äsähti:

— Se olen minä joka lain panen käytäntöön enkä lyö syytöntä!

Nimismiehen kasvoissa näkyi tuskainen ilme. Hän näki että Matista ei lähde enempää ja kun paikalla ei ollut miestä jonka siinä minuutissa olisi voinut saada

Matin sijassa toimittamaan työn ja kun ei saanut rangaistavaa viivytystä puussa kauvemmin kuin laissa oli määrätty eikä laskea, jos se ei toimeksi ja kuolemankieliin pyörtyisi, niin täytyi taas määrätä uusi isku, vaan Matti teki samalla tavalla.

Nimismies näki nyt parhaaksi antaa Matin tehdä, miten tahtoi ja somalle se hänestä salaisesti tuntui, kun Matti oli miettinyt sellaisen kepposen — jos ei vaan olisi näkemässä ollut noita Simulaisen renkiä. Mutta näkiväthän ne että hän teki voitavansa ja että koko juoni on Matin syy. Hän antoi siis piiskuun mennä niinkuin Matti tahtoi, joten Sohviijan selkään ei yksikään vitsa hipaissut.

Sohviija ei ollut ikänään tuntenut niin ihmeellistä Jumalan varjelusta kun nyt riippuessaan siinä rangaistuspaalussa. Tuntui se aivan kuin Danielin jalopeurain luolassa olemiselta ja siitä laskettua varsin kuulijoihinkin muistuttaakseen huudahti:

— Suuri Jumala, ole kiitetty ihmeellisestä varjeluksestasi!

Hän pani sitten kätensä ristiin ja kirkon tornin huipussa seisovaan ristiin katsoi kauvan ja huulet liikkui. Nimismieskään ei tahtonut tätä häiritä, tuntuipa somalta että Sohviija Simulan renkien kuullen niin julkisesti kiitti Jumalaa, eikä näkynyt koston värettäkään hänen kasvoissaan eikä missään liikkeissä.

Viimein kuitenkin nimismies tarttui Sohviijan käsirauteihin, otti taskustaan avaimen, jolla pyöritti mutterit auki niin paljon että Sohviijan käsiterät sopivat solahtamaan pois, jolloin nimismies ystävällisellä tavalla sanoi:

— Kiirehtikää nyt lastenne luokse ja unohtakaa kaikki.

Tämän kuultua puhkesi Sohviijan sydämen syvimästä niin valtava ilon puuska kyynelten kanssa että

Sohviija ihan ääneensä parahti, jokainen jäsen rupesi vapisemaan ja kyyneleet juoksivat ihan roitonaan ja tuntui kun unennäköä olisi koko elämä.

Kohta syttyi Sohviijan ilo oikein raivoiseksi ja tarttuen syliksi nimismieheen huusi hän:

— Mitä tekisin teille tästä? Antakaa kun suuteleen käsiänne, no antakaa, elkää kieltäkö.

Nimismies riisti kätensä Sohviijalta irti ja taas muistutti:

— Kiirehtikää lastenne luokse. Niillä on ikävä. Totelkaa minua ja hyvästi nyt!

Sohviijan herkästä olennosta menivät nimismiehen sanat »totalkaa minua« niin läpi että hän ihan lentämällä siirtyi nimismiehen luota ja lähti pitkillä askelilla astua huuhtomaan kotiinsa päin, mutta seisahtui kohta ja näkyi jotain muistelevan. Kun ei kumminkaan Sohviija tajunnut mikä se oli mielessä, niin lähti taas astua humuuttamaan. Mutta astuttuaan parikymmentä askelta, seisahtui hän taas ja oikein päänsä alas painaen muisteli ja tavoitteli mitä se oli. Ei hän sitenkään sitä tajunnut. Mieli meni yhtenä myllynä Jumalan ihmeellisestä varjeluksesta rangaistuspuussa ja nimismiehen sanoista »kiirehtikää lastenne luokse ja totalkaa minua« ja siitä että sydän kuohutti uusia ilon kyyneliä esiin.

Nyt lähti Sohviija taas kotiaan kohti ja tunsi jalkansa keveämmiksi kuin ikäänään ennen. Tunsipa paikoin ikäänkuin ilmassa menevänsä, ettei pitkiin aikoihin jalat koskisikaan maahan. Ja vaikka matkalla muisti että hän ei niissä töpperyksissään muistanut hyvästelläkään kaikkia ketä olisi pitänyt, eipä edes vastata nimismiehen sanaan »hyvästi nyt«, niin ei hän nyt joutanut enää palaamaan eikä seisottelemaan, eipä edes sitomaan irtaalleen liestyvää suurta pellavan kellahta-

vaa hiuspalmikkoaan, hartonapäin vaan päähuivi kou-
rassaan juoksujalassa mennä hynttyytti kotiaan kohti
vievää, mäntyjen suojaamaa kankaan tietä ja myö-
täänsä hoki:

— Kiitos Jumalan! Kiitos Jumalan!

7 LUKU.

Kun ei kuulunut mistään päin moitetta eikä kan- teita Matin niin omituisesta menettelystä Sohviijan ran- gaistuspaikalla, niin nimismies uskoi todellakin Jumalan ihmetyöksi Sohviijan varjelemisen eikä tahtonut Mattia sentähden eroittaa virastaan ennenkuin toisen kerran huomaisi vilppiä. Mutta Matti teki aina tehtävänsä niin täsmällisesti ettei vähintäkään moitteen syytä syn- tynyt. Hän saikin olla virassaan kuten ennenkin. Ja joka päivä nähtiin nyt Matilla kaulassa se kuparilo- tikka yhtä kirkkaana kuin alussakin, sillä joka aamu Matti sarkarievulla tuhkan kanssa lykkäsi kirkkaaksi sekä lotikan että vitjat ja näytti ylpeää mieltä siitä kun hänellä oli semmoinen. Ylimieliset ihmiset, val- lankin poikaset, taloissa sen lotikan tähden pilkkasivat Mattia. Matti ei kuitenkaan sanallakaan koskaan vas- tustanut pilkkaajoina eikä muutenkaan pahantekijöitä, vaan siirtyi aina pois niitten seurasta jotka hänelle paha tekivät tavalla tai toisella. Ja silloin hän aina puristi sen lotikan kahden suuren kämmenensä väliin ikäänkuin se olisi hänellä kaikkein tärkeimpänä suo- jeltavana.

Tämä juuri osotti kaikille ihmisille että Matti on täydellisesti tyhmä ja tavallaan mielipuoli ja jokainen oli entistä auliimpi antamaan Matille almujaan, joten Matti näki lotikan kantamisesta olevan etuakin.

Matti luuli Sohviijan menettäneen arvoaan siinä varkausjutussa siihen määrään että hän itsekin alkaisi pitää itseään hänen arvoisenaan ja jokakerran kun Matti kävi Kytölässä oli tämä seikka Matilla mielessä. Mutta kun kuuli kylissä ja taloissa että ihmiset eivät Sohviijaa sen seikan takia vähintäkään halveksineet eikä Sohviijakaan näkynyt tietävän alentuneensa entisestään, niin ei rohjennut ruveta tuumiin, vaan jätti aina toiseen parempaan kertaan ja lähti kiertomatkalleen jossa viipyi aina puolen vuotta, joten aika kului vuodesta vuoteen . . .

Simulan talosta kerrottiin aina sellaista pahaa että se suojelee varkaitten tavaroita. Nyt oli eräänä loka-kuun räntäisenä yönä maalaisten kaupunkiin matkustajain venheestä Simulan rannassa varastettu kaksitoista täyteläistä voisaavia aivan kahden käden keskestä sillä aikaa kun nämä jättivät pikku hetkeksi venheensä rantaan ja tulivat taloon lämmittelemään. Voisaavit eivät mistään löytyneet, eikä kuulunut jälkiäkään varkaista vaikka talon isäntäkin muka oli ihan kaikkine työmiehineen ja vieläpä kahden vieraan kanssa etsimispuuhassa ja esitti aina etsittäväksi sieltä ja sieltä. Luulo kasvoi siltä Simulan isännän päälle. Eräs hakija oli tirkistellyt nurkan reijästä Simulan ranta-aittaaan ja luulut näkevänsä siellä voisaavia. Tästä luulo varmistui ja sentähden ne voisaaviensa hakijat Simulan tietä käydessään seisautuivat isännän eteen ja sanoivat suoraan:

— Ne voit ovat sinun tallessasi. Anna hyvällä pois tai ei hyvä peri!

Simulan isännän kasvot tulistuivat, mutta samassa vaalenivat kun muisti että voit ovat niin huonossa suo-

jassa kuin ranta-aitassa. Viimein hän tekeytyi oikein kauheaksi, suuren paksuhuulisen suunsakin venytti aivan korviin asti, että kaikki ne ruskeat ruosteensyömät hammaskoverot näkyivät suupielistä. Ensін hän sanoi vakavasti:

— Miten te sellaista uskallatte sanoa minulle joka aina olen varkaille vihainen kuin käärmeelle.

Mutta sitten punalti päättään ja säikyttääkseen vastustajiaan löi kämmeniään yhteen että metsä raikui ja jalkaa maahan polkaisten ärjäsi:

— Vaan nyt, pe—leet, sanoitte sanan josta on tekemistä! Sanoitte semmoisesta miehestä jonka kanssa ette pitkään leikittelle. Nimismiehellä on vielä rautoja, eivät ne ole kaikki kuluneet Kytölän Sopan kynkissä . . . Te, pe—leet, minun kanssani ette pitkään leikittelle!

Sen sanottuaan lähti isäntä vihanvimmoissa kotiinsa ja kipeästi kiroili ja uhkaili yhä niinkauvan kun ääni kuului.

Voisaaviensa hakijat, viisi miestä, jäivät kumminkin miettimään mitä on tehtävä, mutta loppupäätös tuli että ruvetaan salaa vartioimaan Simulan ranta-aittaa, jos sieltä tulevana tai toisena tai kolmantena yönä ruvettaisiin voisaavia kuljettamaan pois, niin silloin käytäisiin niitten kimppuun . . .

Päivän kuluessa kasvoi miesten tuuma, niin että illalla pimeän tullen ottivat neljä muuta miestä mukaansa ja ne kaikki yhdeksän miestä piiloutuivat Simulan ranta-aitan lähelle pensaikkoon kuulemaan, jos yön aikana tulisi aitasta joku ottamaan voisaavia. Eikä kauvan siitä kun yö oli pimennyt pimeimmälleen, tuli kolme miestä rantatöyräälle seisomaan ja seisoiivat siinä kauvan niin hiljaa, ettei luullut olevan ketään äänenkuuluvissa. Viimein yksi niistä huokasi raskaamman huokauksen ja sanoi:

— Ei täällä ole ei ristin sielua liikkeessä, ei vesillä eikä mailla.

— Eipä suinkaan kuulu.

— Ei niitä tähän aikaan enää ole liikkujia.

— Mutta yö on meidän liikkumiselle ihan kuin laitettu. On siksi valoisankojakka että näkee soutaa ihan vaikka minne ja tyyni ihan ettei vesi värähdä; juuri kun laitettu.

— Ihan kuin laitettu . . . Ja nyt me soudamme Ärjänsaareen. Siitä kautta ei ole kenelläkään kulkua . . . Sen me teemme, siellä on rauha.

— Se parasta. Se on minunkin neuvoni, kuului Simulan isännän ääni. Siellä voitte viipyä vaikka viikon. Siellä juuri, tuolla rannalla saaren korkeimmalla sivulla, jossa eivät ikinä tavallisesti kulje ihmiset, pistää saaren sisään kaitainen lahti, jossa säilyy venhe myrskylläkin. Lahden perällä on Könni-ukon kalasauna, jossa se kesällä kalastaessaan asuu, vaan nyt kun hän ei ole siellä, niin siinä asutte kuin kotonanne siksi kunnes minä tulen teitä perimään. Sen saunan perässä on katos jossa Könni-ukko on kala-astioitaan ja ruokavärkkiään pitänyt, siihen voitte nostaa voisaavit jos minua ei alkaisi ensipäivinä näkyä.

— Se on tehty joka sanottu, kuului miehen ääni joukosta. Samassa tarttuivat miehet talon isoon venheeseen, työntää suhauttivat sen vesille ja keulaa vähän nenästivät maalle juuri aitan perän kohtaan, jonka tehtyään sanoi joku:

— Se Timolaisen voisaavi se on raskain, nostetaanko se perälle venhettä ensiksi.

— Ei se ole Saukkolaisenkaan saavi suinkaan paljoa keveämpi. Sanoihan siinä olleen enempi kuin viisi-toista leiviskää ja senpätähden ukolta eilen mieli itku

pääsemään kun meni kaikki koko kesän voit kuin suola suureen mereen.

— Mutta Tikkalan miehen saavia on täällä kolme, joissa hän itse sanoi olevan yli viisikymmentä leiviskää. Mutta se mies ei itkenyt, puri vaan hammasta ja ki-roili . . . Mahtaisi se olla vihainen jos saisi meidät käsiinsä, vaan ei korppi kiroin kuole eikä susi uuteen lihaan.

— Mutta Aholan Kaaperin ja Korpelan Iikan voi-saavit minä mielelläni antaisin itselleen kun ne ovat köyhät, ja muistatteko miten somia sanoja Korpelan Iikka puhui raamatusta, kuului nuoren miehen puhe joukosta.

— Hm — antaisitte itselleen . . . Ei kuulla niitä puheita. Joka sudella suuhun se vatsaan, sano minun sanoneen, minä olen vanha karkulainen, kuului isän-nän jyreä ääni ja samassa lähti hän aukasemaan aitan ovea.

Silloin Tikkalainen kuiskasi Korpelan Iikalle:

— Luista hakemaan nimismies tänne niin pian kuin mahdollista, kolmet kahleet mukanaan!

Isännän jälessä menivät toisetkin miehet aittaan ja alkoivat käsikopelolta hakea Timolaisen yli kaksikym-mentä leiviskää painavaa saavia, viedäkseen sen ensi-mäiseksi venheeseen. Mutta silloin hiipi kahdeksan miestä aitan eteen ja silmän räpäyksessä räikäsivät oven kiinni ja telkesivät ettei se liikkunut enemmän kuin seinä vaikka kolmen miehen voimalla sisästäpäin rynnistettiin.

Aikansa kun olivat rynnistäneet eikä ovi auennut, niin Simulan isäntä kauheasti kiroillen alkoi:

— Kuka se on joka minulle omassa huoneessani tohtii sellaista tehdä, ja ärjyi: Minä isäntä olen —!

— Sen parempi että olet isäntä, kuului Tikkalai-sen vihasta sähisevä ääni.

— Aukase ovi tai ei hyvä peri! Minun tämä on huoneeni! ärjyi isäntä aitassa ja potki ovea että koko aitta tärisi.

— Siitä ei puhetta, äsähti Tikkalainen. Saatte varmaan tietää että minä en eilen tyhjään hammasta purrut.

— Nimismiehellä on kahleita teidän tarvita. Eivät ne ole kaikki Kytölän Sohviijan kynkissä kuluneet, kuului muuan vihaisesti ivallinen ääni joukosta.

— Mutta nyt korvautuu Sohviijan lehmän kauppa. Korvautuu korkojen kanssa, kuului vielä joku kehuva ääni ja samassa jyrähti hirsinen pönkkä oven päälle.

Aitassa olijat tästä kuulivat että mielikaupassa ei pääse sieltä ulos. He rupesivat sen vuoksi miettimään oven särkemistä. Mutta ennen kaikkea koettivat saada selville onko oven takana useampia kuin kolme miestä. Tämän tähden päätettiin että säretään ovi ensinnä ja siitä jos ei päästä ulos niin säretään katto, josta yksi yhdestä, toinen toisesta aukosta lähtee tulemaan. Tuli-joita vartomaan tarvitaan ainakin yksi yhtä vastaan ja silloin ehkä ovesta tai jostakin katon aukosta pääsee joku ulos, joka sitten asetta käyttämällä voipi auttaa toisiakin pälkähästä pääsemään.

Sentähden poraattivatkin Simulaisen miehet aitassa olevalla puun pölikällä oven palasiksi, mutta samassa huomasivat oven reijän täynnä teräviä seipäitä ja suuren ryhmän miehiä käheltävän oven edessä. Tämä pimeässä näytti ja kuului suuremmalta kuin olikaan.

Kun aitassa olijat näkivät tämän hommansa turhaksi niin Simulan isäntä otti toiset konstinsa käsille. Hän tekeytyi ystävälliseksi ja, saadakseen tietää ketä kaikkia ulkona oli, alkoi:

— No, Herra Jumala! Oletteko te hulluja ja ketä te olette? Ettekö te tunne minua että minä olen

Simulan isäntä ja tämä huone on minun, jossa minulla on oikeus käydä yöllä ja päivällä.

— Elä murehdi ukko, sävähti Tikkalainen. Nimismies on kohta täällä. Hän tekee selvän, mikä oikeus on sinulla ja sinun tovereillasi nyt olla täällä — sinä vanha karkulainen . . . Kauvan on mainittukin, vaan jopa tuli pää vetävälle.

— No Herra Jumala . . . Pitääkö minun nyt teidän tähtenne särkeä tämä koko huoneeni päästäkseni omasta huoneestani pois.

— Sitä emme anna tehdä, äsähti Tikkalainen. Et sitäkään tietä pelasta nahkaasi, sinä pejuoni. Kierroksessa olet — päärosvo . . . Sinä oikea rosvojen päärosvo!

— Sinäkö et anna särkeä tätä huonetta? ärjäsi Simulainen. Sinäkö! sinä et anna särkeä tätä huonetta?! Minä näytän että annat särkeä tämän huoneen, tämä on minun omani.

Sen sanottuaan nousi Simulainen orsille ja alkoi repiä kattoa, jota esimerkkiä seurasivat toisetkin yksi yhdestä, toinen toisesta kohti. Mutta kolme miestä nousi seipäänpalaset käsissään katolle, asettuen siihen lähelle, mistä kohti mikin repi kattoa ja kun ilmestyi kattoon reikiä niin silloin löivät seipään palasilla kynsille että repijät jäivät pitelemään käsiään ja näkivät parhaaksi laskeutua alas.

Kun Simulainen näki pako-yrityksensä turhaksi ja tiesi tulevansa nimismiehen kanssa tekemisiin, niin rupesi apulaistensa kanssa tuumaamaan, miten nimismiehelle sanotaan että voit eivät ole hänen vaan heidän ja vähän paikastaan ostettuja ja että kun oli nyt tyyni niin lähdettiin viemään niitä kaupunkiin. Mutta tämä tuuma jäikin kesken kun nimismies kahden poliisin kanssa ilmestyi aitan eteen, otti tulen lyhtyynsä, jonka

valossa katsoi aittaan päin ja, nähtyään aitan oven säpäleinä, sanoi:

— Mitä tämä merkitsee?

— No ajatelkaas, hyvä nimismies, mitä täytyy minun omassa huoneessani nähdä, kiirehti Simulan isäntä sanomaan. Olin, kun oli tyyni, lähtemässä Lieverin kaupunkiin ja samassa venheessä nämä vieraat tahtoivat saada viedä voi-astiansa sinne, jolloin tuo roistojoukko piiritti minut tänne huoneeseeni, josta, kuten näette, en päässyt pois ovea särkemälläkään . . . Pyytäisin teitä, herra nimismies, vangitsemaan koko roistojoukon tuommoisesta ilkityöstään . . . Ajatelkaas — omassa huoneessani . . . Tästä ei kunniankukko laula.

Nimismies ei ollut kuulevinaankaan Simulaisen kolinata, syöksähti vaan aitan ovelle lyhtynsä kanssa ja kun näki siellä olevan voisaaveja niin melkein huudattamalla sanoi:

— Ovatko nuo nyt ne teiltä kadonneet voisaavit?

Tikkalainen puhalti aittaan, tarttui saavin korvaan ja samassa melkein kiljasi:

— Tämä ja tämä ja tämä on minun ja kaikki näkyvät olevan ne, mitkä venheestämme tuossa rannassa mennä yönä katosi ja sentähden vaadimme että nämä kolme miestä vangitaan.

Simulan isännän sydän jyskytti että korviin kuului juhmitus, mutta hän koetti rohkaista itseään ettei näyttäisi vähintäkään hätäilevän ja odotti aikaa milloin tulisi sopiva tila hänen sanoa jotain puolustukseksien, mutta ei aavistanutkaan, ennenkuin nimismies tuikasi Simulaisen eteen ja tikasi:

— Miten ovat nuo voit tulleet tänne teidän aittaanne?

— Ne nämä toiset miehet pyysivät talteen ja otinhan minä ja enkä kuolemakseni tiennyttä että ne olisi-

vat varastettuja voita, enkä vieläkään usko että ne ovat varastettuja, vaikka nämä ilkiöt, lieneekö heillä ollut ollenkaan niitä voita mitä he kaipaavat, ryhtyivät ilkeydekseen näitä voita omistamaan. Vaan minä en anna kenellekään noita voita ennenkun asia selviää. Minä olen rosvoille vihainen. Tekin, herra nimismies, tiedätte että minä olen varkaille ja kaikille ilkimyksille vihainen. Ja jos nämä voit todella olisivatkin niitten jotka niitä nyt koettavat omistaa, niin olisivathan ne minun tallestani siivommallakin saaneet voinsa, jonka tähden minä vaadin että nämä kaikki tästä ilkityöstä vangitaan. Minä olen varkaille ja kaikille pahantekijöille vihainen. Ne karvastelevat minua kun suola silmässä.

Nuo viimeiset sanansa sanoi Simulainen oikein jyrisevällä painolla ja rupesi se tuntumaan nimismiehestäkin oikealta. Hän kääntyi sentähden miehiin ja kysyi:

— Mitä te oikeastaan tahdotte? Tahdotteko te saada nuo voisaavinne nyt pois?

— Voisaavit eivät liiku ennen kuin on tutkittu kenen ne ovat. Minä olen varkaille ja roistoille vihainen, ärjäsi Simulainen kesken nimismiehen puheen ja kantapäällään jyräytti lattiaan.

— Jos Simulainen ei anna meille voitamme niin vaadimme viisi ruplaa leiviskästä, sanoi Tikkalainen jäykästi. Ja jos syystä tai toisesta emme saisi sitä hintaa Simulaiselta, niin perimme sen teiltä, jos tahdotte puolustaa voitten jättämistä Simulaisen huostaan. Me kumminkin jo tässä hetkessä voimme saada todistetuksi että voit ovat meidän. Sitä paitsi on meillä tässä neljä todistajaa, että nämä olivat aikeissa näitä voita viedä Ärjänsaareen säilöön siksi aikaa kunnes näitä heitetään hakemasta . . . sentähden me tahdomme että nämä kaikki kolme vangitaan.

Ne kaksi Simulaisen toveria olivat kaiken aikaa ääneti Simulaisen rinnalla ja nimismieskin luuli että ne odottavat kunnes heiltä kysytään, mutta kun Tikkalaisen puheesta kuulivat että on neljä todistajaa kaikkien heidän hankeittensa selville saamiseksi, niin silmänräpöksessä syöksähtivät poliisien ja miesten vartioimasta oven aukosta ulos kuni lentävät haukat ja löivät nimismiehen lampun sammuksiin mennessään. Tikkalainen sai toisen karkurin kiinni, mutta ennen kuin muut kerkisivät apuun, viilsi tämä terävällä puukollaan Tikkalaisen käteen että hänen kipeästi parkaisten, että puukotti, puukotti, täytyi jättää mies irti. Tuulen vauhdilla lähti tämä, jotta jytinä vaan kuului, pakenemaan pimeään yöhön, sinne mistä vähän enää kuului edellisen askelten kopinaa ja aitain rusketta, joita yli mennessään ruhtoi alas.

Tämä kepponen tuntui Simulan isännän mielestä paremmalta kuin mikään muu maailmassa. Nythän oli selvä että hän oli puhunut jo alussa aivan asian mukaan ja että nyt ei ole vaikea pysyttää asiaa niitten karanneitten miesten niskaan. Jospa todistajat kuulivatkin puhetta Ärjänsaareen menemisestä, niin nehän ovat voineet olla ne toiset miehet jotka sellaista ovat puhuneet. Tällainen esitys oli nyt Simulaisen povessa valmiina, nimismiehen sytytellessä lyhtyynsä uutta tulta ja miesten kokoillessa sen särkyneitä osia kokoon.

Mutta nimismies ei sallinut enää Simulaisen puhua mitään, pyysi vaan todistajain kertomaan mitä he tiesivät. Ja kun ne kertoivat kuulleensa että isäntä oli tiennyt että voit olivat varastettuja ja oli ollut osallinen niitten salaamisessa, niin nimismies käski poliisien panemaan Simulaisen käsiin kahle-raudat sillä aikaa kun hän lyhdyn valossa kirjoittaa passin Lieverin kaupungin linnaan.

Simulaisen ruskeat silmät paloivat kuni tuliset hiilet. Hän sylki aina kuivaa vaahtisylkeä lattiaan ja hätiköi:

— Kuulkaa, nimismies, kun sanon, asia ei ole niin kuin nämä sanovat. Minä olen varkaille vihainen. Kuulkaahan kun sanon, että tuota — —

— Mutta nimismies tulisesti Simulaiseen katsah- taen ärjäsi:

— Suu kiinni nyt! ja rupesi kirjoittamaan passia.

Silloin poliisit hyppäsivät Simulaiseen käsiksi ja huolimatta hänen uhkauksistaan, kirouksistaan ja ähellyksestään väänsivät käsiraudat kalvosiin ja, passin saatuaan, halki pimeään yön lähtivät köydestä taluttaen viemään häntä kuni elukkaa kauppapaikkaan.

Niitten lähdettyä nimismies antoi miehille voit itselleen ja kutsui heidät kotiinsa jossa valmistettaisiin poliisitutkinto-pöytäkirja.

8 LUKU.

Simulainen oli nyt käräjätalossa oikeuden tutkitavana ja Matti tiesi että siitä tulee hänelle toimituspäivä, jonka tähden Matti oli nyt jo varalta pukeutunut virkapukuunsa.

Koskaan ennen ei Mattia näkynyt käräjäpaikassa, vaikkapa hän ilmestyikin toimeensa silloin kun häntä tarvittiin. Mutta nyt Matti, ylpeän näköisellä ryhdillä ja kirkkaaksi puhdistettu lotikka rinnallaan, kävellä roikkaili käräjätalon kartanolla vitsakimppu kainalossa ja kädet selän takana. Väliin hän aina itsekseen punalti päätään ja sanoi:

— Muut ne lukevat lakia vaan minä sen panen käytäntöön.

Tämän olivat kertoneet Simulaiselle, kun Simulainen oli oikeuden tutkittua jätetty vanginvartijan huostaan siksi kun nimismies toimittaa rangaistuksen suorittamisen. Simulainen kun tämän johdosta pelkäsi Mattia liian ankaraksi hänelle, niin kutsui hän Matin puheilleen sinä aamuna jolloin hänellä oli rangaistus suoritettavana ja hiljaa Matille kauvan puheltuaan pisti hänen kouraansa paperikäärön ja kuiskasi:

— Ole nyt minun kanssani yhtä jalomielinen kuin Kytölän Sohviijankin.

Mutta Matti purki käärön ja nähtyään että siinä oli sadanruplan raha kirkastuivat Matin silmät hieman. Hän pisti käärön taskuunsa ja hiljaa, tuskin Simulaiselle kuuluvasti, sanoi:

— Tämä on vaan hinta Sohviijan lehmästä, ja sen sanottuaan kääntyi pois.

Simulainen nähtyään Matin kylmyyden tuli tavattoman levottomaksi. Sanomaton tuska täytti koko hänen sielunsa, juuri kuin kaikki hänen rikoksensa olisivat sinne tunkeutuneet. Hänen viimeinen lohdutuksensa oli saada Matti rahoilla lumotuksi säästämään häntä, ettei olisi muuta kärsittäväää kuin ainoastaan häpeä, joka taas rikkaan talon isännäksi päästyä ei paljon painaisi. Vaan kun sekin toivo näkyi pettävän niin tuska sielussa tuli suuremmaksi ja suuremmaksi. Hän koetti nyt vanginvartijan kautta vaikuttaa Mattiin ja saada tätä ymmärtämään että sadassa ruplassa on selkänahan hintaa kylliksi sekä että niin suurta summaa ei leikillään kukaan anna. Mutta Matti vaan pysyi jäykkänä ja ylpeästi sanoi:

— Ne on muut miehet jotka lakia lukevat, vaan minä olen se joka panen sen käytäntöön ja tahdon syylliset rangaista oikeudella, sillä minä olen lain loppu.

Pelko Matin kovuudesta murti Simulaisen jo edeltä ihan vapisemaan. Eikä Simulainen tyhjää pelännyt-kään, sillä vaikka hänelle oli raippoja tuomittu ainoastaan yhdeksäntoista paria varkauteen osallisuudesta, niin kymmenennen parin lyötyä pyörtyi Simulainen aivan tiedottomaksi että pää retkahti alas ja vaahti tuli suusta. Hänet täytyi laskea alas ja viinaa suuhun valuttamalla saada virotelluksi tointumaan, jolloin Simulainen höpisi kuin uneksija vanhoista varastuksistaan karkulaisret-

killään ja väliin aina melkein huudahti, että minun ei olisi pitänyt Pietilälle antaa niitä murhatulta postiljoonilta saatuja, hänen osakseen tulleita kahta tuhatta ruplaa . . . Ei, ei minun olisi tarvinnut niitä antaa. Väliin koetteli hän selkäänsä ja kasvojaan väännellen sanoi:

— Löi, vaan lyököön, syystä on sepälle palkka.

Tuokion perästä kun Simulainen oli vironnut täyteen tajuunsa ja vähän virkistynyt, nostettiin hänet uudelleen paaluun. Tällöin nimismies kuiskasi Matille, että ei saa niin kovasti lyödä.

Matti kuitenkin koputti vaan sormellaan rinnallaan riippuvaan lotikkaan ja jäykästi sanoi:

— Ne muut lukevat lakia, vaan minä olen se joka panen sen käytäntöön, ja löi kaikki parit yhtä kovasti, kuin Rahtulan Malakkaakin ruoskiessaan.

Simulaisen päähän kuitenkin oli kihautanut äsken annetut ryypyt, jonka vuoksi hän ei uudestaan pyörtenyt ennenkuin viimeisen parin lyötyä. Mutta silloin kesti kauvemmin virottelemista, eikä sittenkään Simulainen kyennyt jaloilleen, vaan vaatteisiin käärittynä täytyi hänet nostaa kuni kapalolapsen rekeen, jossa heikosti uihkavana sairaana vedettiin kotiinsa. Enemmän kuin kuukauden makasi Simulainen, ennenkuin nähtiin häntä jalkeilla.

Matti tunsu nyt saaneensa täydellisesti ihan oman tunnon nimessä Simulaiselle kostaa sen Sohviijan lehmän ja tuntui ikään kuin hän nyt olisi kaiken elämänsä työn päättänyt. Mutta sitä hän ei tiennyt, minkä tähden tämä itseensä ja elämänsä tehtävään tyytymys antoi niin paljon ajattelemista, ettei öillä joutanut nukku- maankaan. Niiden kolmen: Rahtulan Malakan, Kytölän Sohviijan ja Simulaisen ruoskimiset kiertivät mielessä jällekkäin kuin matkamiehet. Mutta Simulaisen ruoskiminen ja häneltä saatu sataruplanen vei aina siihen,

että nyt kuitenkin Sohviija ymmärtää kaikkien rajaitain itsensä ja hänen välillään särkyneen. Matti ajatteli uutta elämän suuntaa, miten hän vielä vanhoillaan laittaa Kytölän kuntoon, miten hän siltä pesee silmät kun hän tulee siihen isännäksi. Mutta ennen kaikkea mietti hän niitä sanoja ja käytöstä millä hän pääsisi puheen alkuun Sohviijan kanssa ja olikin hänellä nyt sanat valmiina suussa mennessä Kytölään.

Kytölään tultua oli Sohviija Matille tavattoman ystävällinen, että se Mattia hämmästytti. Mutta sittenkin Matin sanat olivat kuni lukkojen takana, ettei hän minikäänmoisilla ponnistuksilla saanut niitä esiin, eikä kyennyt luomaan tilaisuutta missä olisi ne sopivassa muodossa saanut ulos joten ne jäivät polttamaan poveen. Hän ajatteli uusia sanoja, jotka sopisivat samallaisessa tilaisuudessa tuoda esiin kuin eilen oli, ja meni taas toisena päivänä Kytölään, mutta nyt täytyi hänen siellä olla vieläkin mykempänä kuin eilen, vaikka Sohviijan iloinen ja hilpeä mieli oli kuni päiväpaiste häntä vastaan.

Matti tunsu nyt kymmeniä vuosia puhumatta oltuaan ja ajatellessaan vaan ivallisia, kadottaneensa ei vähemmän kuin kaiken kykynsä tuomaan sanoina esiin sydämensä pohjalta kohoavia todellisia tunteita ja sitä mikä oli todellisesti oikeata, jota paitsi ei kukaan pääse toista lähestymään.

Tämä saattoi Matin mielen levottomaksi, jopa rasakaaksikin, että hän viikkokauteen ei nukkunut eikä ruokakaan maistunut. Kerjuuhalukin tuntui ikäänkuin loppuneen, jonka tähden, kun ei tarvinnut ruokaa, hän majaili nyt näinä päivinä Ritolassa, Kytölän lähimmässä talossa, josta pitäin aina päivällä kävi Kytölässä tunustelemassa tokko sanat selviäisivät sujumaan. Mutta mitä useamman yön hän valvoi, sitä paksummalta ru-

pesi pää tuntumaan ja koko olento tuntui kuoleentuvan kuni kesän kasvi syksyn lähetessä.

Eräänä iltapäivänä tunki Matti päätään pyöryttävän ja vilustavan koko ruumista ettei saanut lämmintään missään. Hän nousi Ritolassa pirtin uunille, jossa vilu kyllä katosi, mutta ennen aamua muuttui se polttavaksi kuumetaudiksi, eikä Matti kyennyt päätään nostamaan, vaikka kuinka koetti, maahan painava tuskallinen heikkous tuntui vaan kaikissa jäsenissä.

Ritolan pirtin uunilla oli Matti maannut kolme päivää tulematta syömään taikka juomaan vaikka kuinka häntä tahdottiin. Ja kun ei valitusta eikä pienintäkään voihkausta kuulunut, niin luultiin Matin niissä suruisaan makaavan kun nimismies on aikonut hänet eroittaa virasta sentähden kun Matti ei ollut Kytölän Sohviijaa ja Simulaista ruoskiessa totellut häntä eikä käyttäytynyt hänen tahtonsa eikä asian mukaan. Mutta yhtenä aamuna kutsui hän Ritolan isännän sinne uunille, näytti hälle kädessään olevaa pientä lankakerää ja heikosti vapisten sanoi:

— Tänä päivänä kuolen. Veisittekö sitten tämän lankakerän Kytölän Sohviijalle?

— Kyllä, kuului isännän vastaus ja hän katsoi terävästi Matin kalmannäköisiksi muuttuneita kasvoja ja kuoppaan painuneita, sammuneita silmiä, joista selvästi näkyi että Matti puhuu kuolemastaan aivan totta.

— Lupaatteko aivan varmaan? kuului Matin kysymys ja kädellään puristi hän isännän kättä, jolla puristamisella tuntui Matti tahtovan ihan valan kautta isäntää lupaamaan se tekemään.

Isäntä puristi nyt Matin kättä todistukseksi lupauksestaan ja sydämmellisesti sanoi:

— Kun olen sen luvannut niin minä sen teen. Ole vain huoletta!

Nyt antoi Matti sen kerän isännälle. Sen annettua kyyneleet kihosivat Matin silmäkuoppiin ja rinta hytkähteli tunteitten ponnistuksista, joita kumminkin ei Matti nähtävästi yhdelläkään sanalla ilmaissut.

Isäntä ei Matin kyyneleistä ymmärtänyt, mistä syystä ne kohosivat, mutta vaikuttivat ne kuitenkin häneen lämmittävästi ja hän pyysi saada tehdä jotakin palvelusta Matille. Mutta Matti hylkäsi sen kääntämällä päätään ja rukoilevasti sanoi:

— Antakaa sammua . . . onnettoman elämäni. Tämän sanottua Matin rinta hytkähteli raskaasti monet kerrat, mutta siitä hiljalleen hortui kuni uneen ja huokuminen raskeni kerta kerralta, kunnes viimein karskahti rinta ja kahden ulospäin tunkevan, vatsan pohjasta lähtevän huokauksen perästä partainen leuka hervahti varattomaksi ja vatsa lotkahti alas.

Kerän vieminen Kytölään tuntui isännän mielestä mitättömältä seikalta. Tulihan hänelle jo kyllin ristiä Matin kuolemasta ja hänen hautaan laittamisestaan. Vaan kuitenkin lupauksensa laiminlyömisen ajatus pani hänet ihan vapisemaan, eikä tuntunut hän saavan muuten lepoa kuin viemällä perille kerän.

Ritolan isäntä tuli nyt Kytölään ja kerrottuaan Matin kuoleman lupauksen ja hänen viimeisiä sanojaan ja menettelyjään, kaivoi taskustaan lankakerän, jonka hymyillen työnsi Sohviijalle, joka näkyi pitkään ajattelevan Matin kuolemaa ja kirkas kyynele näkyi silmän nurkassa, ja sanoi:

— Matti käski tämän kuolemansa jälkeen antaa sinulle, niin että tässä se on.

Sohviijan kasvot sen nähtyä kirkastuivat ja samassa istahti hän toiselle kerälle kerimään sen langan. Mutta kun lanka oli loppunut, rupesi hän purkamaan sitä keränalaiseksi mykerryttyä kääröä ja huudahti:

— Herra ihme! Hyvä Jumala siunatkoon . . . !
Kolmesataa ruplaako, vai mitä? . . . No untako tämä
on vai elämää?! Ja samassa kädet lavahtivat alas.

Ritolan isäntäkin hämmästynein kasvoin siirtyi
Sohviijan luokse, katseli kutakin niitä kolmea rahaa ja
sanoi:

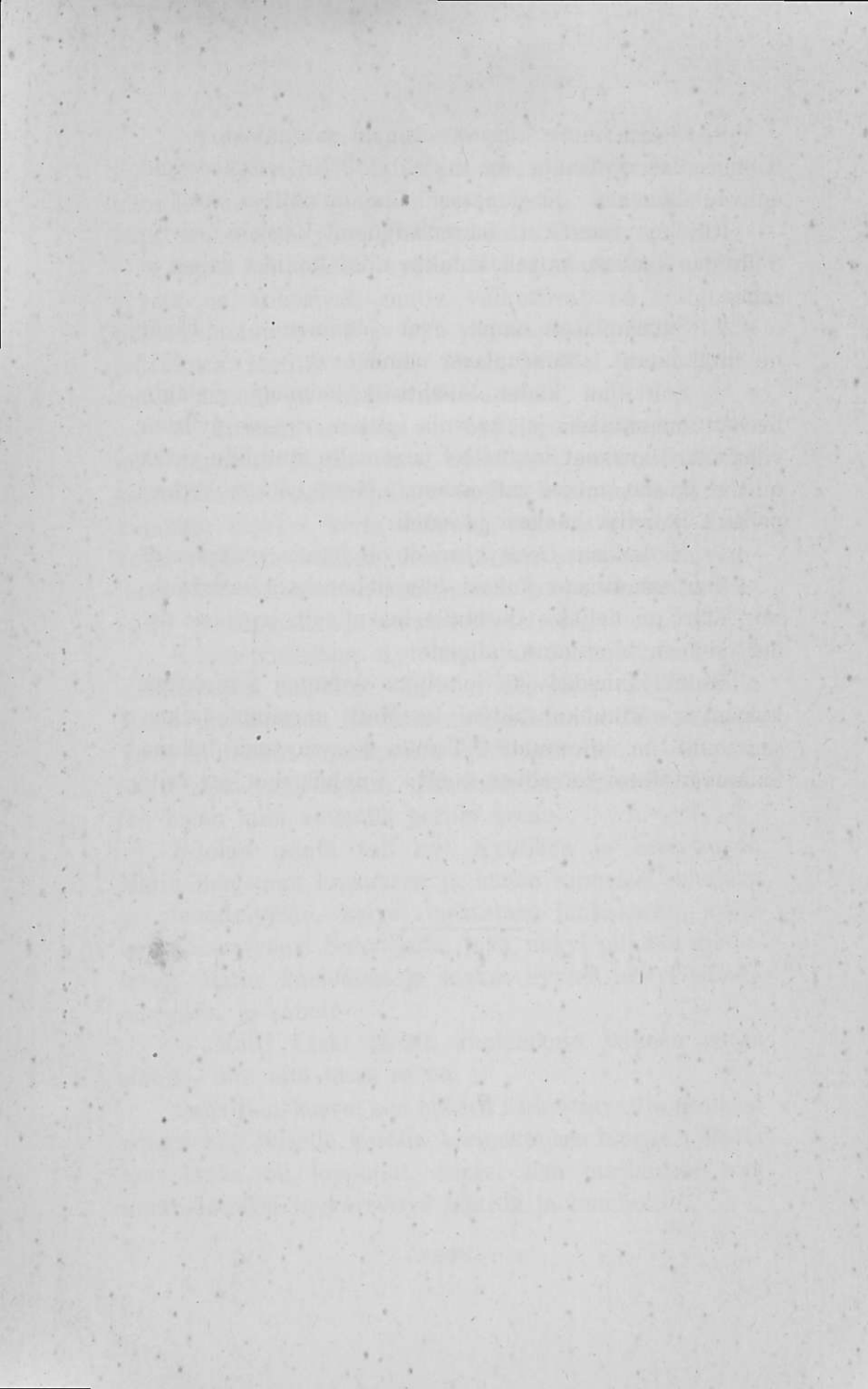
— Sataruplasat nämä ovat jokainen . . . Eivät
ne siitä muutu. Sataruplasat nämä ovat.

— Sohviijan kädet lavahtivat helmaan vieläkin
hermottomammiksi ja kasvoja pitkin rupesi pyörien
vierimään kirkkaat kyyneleet ja somalle tuntuikin antaa
niitten juosta omissa valloissaan. Mutta pitkän hetken
perästä Sohviija huokasi ja sanoi:

— Ei kukaan tiennyt missä oli hänen sydämensä.

Sen sanottuaan kokosi hän helmastaan satarupla-
set, kääri ne neljäksi taitetulle laskulle ja pani ne sit-
ten pieneen kirstuunsa talteen.

Mutta ainiaaksi jäi Sohviijan sydämen syvimpään
kysymys: Minunko tähteni on Matti uhrannut kaiken
sen mitä on uhrannut? Tämän kysymyksen takana
kaikuivat Matin kerralliset sanat: Unohda sinä, jos voit!

8. X. 6.

Suosittelavaa kirjallisuutta:

	Hinta
Liitto I. Suomen Kaunokirjailijaliiton albumi 1902 . . .	3: —
Liitto II. Suomen Kaunokirjailijaliiton albumi 1903 . . .	3: —
Liitto III. Suomen Kaunokirjailijaliiton albumi 1904 . . .	3: —
Bauditz, Sophus, Absalonin kaivo. Suomennos . . .	2: 75
Doyle, Conan, Sherlock Holmes'in Seikkailut IV:ssä osassa, runsaasti kuvitettu	3: 75
Dupouy, Edmond, Salatut tieteet. Suomennos . . .	3: —
Hallström, Per, Jalokivikoriste	2: 25
Hornborg, F., Ikiliikkuja y. m. paloja. Kansilehden piir- tänyt A. Gebhard	2: 50
Hynén, O., Metsolassa. Kansilehden piirtänyt Esther Helenius	2: —
Johnston, Mary, Salaliittolaiset. Suomennos	2: 75
Järvi, K. A., Nousukas. Kertomus	2: 75
Kaukonen, Vilppu, Syksyisiä Vesoja	1: 25
Larin Kyösti, Kellastuneita lehtiä	1: 75
Meriläinen, Heikki, Witsa-Matti. Tosiperäinen kertomus. Kansilehden relieffin muovailnut Kurt Westling . . .	2: —
Prydz, Alvide, Gunvor Thorintytär Heröstä. Suomennos . . .	2: 75
Päivärinta, Pietari, Pikku Mari. Tekijän heliogravyyri- kuvalla varustettu painos. Kansilehden piirtänyt W. von Essen	3: —
Tavaststjerna, Karl August, Valikoima Runoelmia. Suomensi Valter Juva	1: 75
Wallin, J. O., Kuolon Enkeli. Suomentanut Alpo Nopo- nen. Suurta kokoa, Carl Larssonin kuvittama koru- painos . . . . . Sid. 6: — nid.	4: —
Villman, Elvira, Lyyli	2: 75
von Der Veste, Georg, Tuhatyksi yötä. Uusia satuja. Suomennos. Värillisillä kuvilla ja kansilehdellä varustettu	1: 75

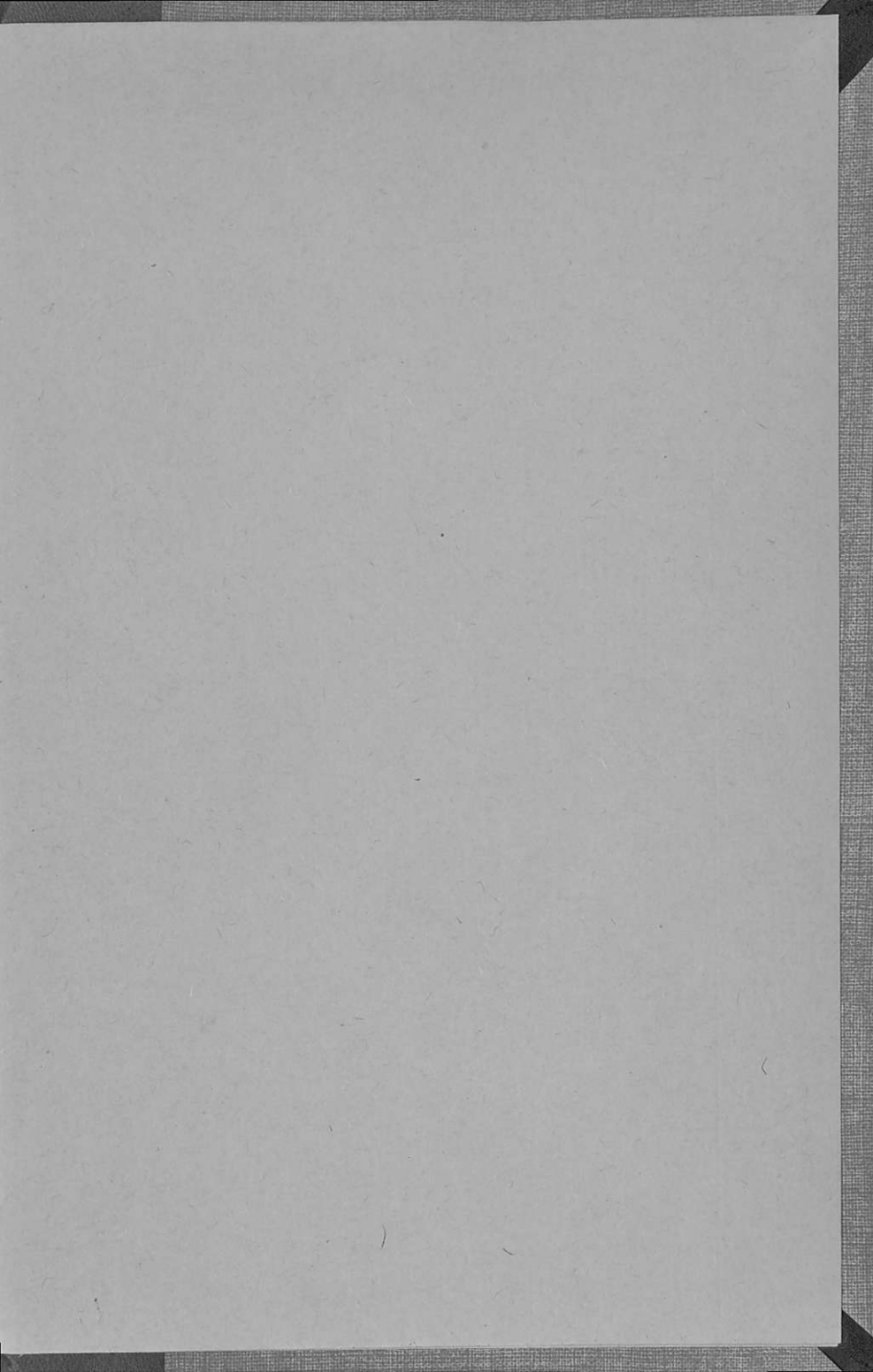
Sarja Roomalaisten ja kreikkalaisten kirjailijain teoksia:

Toimittanut ja suomentanut K. J. Hidén, filos. tohtori.

Cornelius Tacitus, I Germania. Hinta.	1: 25
" " II Agricola "	1: 25
Horatius Flaccus, III Runoudesta "	1: 25

YRJÖ WEILIN,
Helsinki.

Hinta: 2: —.

Juom. haurok. l.

Meriläinen

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOELMA

120 102 1701

